

Luoja taiteilijan lähteenä

Miten kristinusko vaikuttaa teatterialan ammattilaisessa

Esittävä taide
Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Opinnäytetyö
2.9.2010

Laura Jokela

TIIVISTELMÄSIVU

Koulutusohjelma Esittävä taide	Suuntautumisvaihtoehto Teatteri-ilmaisun ohjaaja	
Tekijä Laura Jokela		
Työn nimi Luoja taiteilijan lähteenä - Miten kristinusko vaikuttaa teatterialan ammattilaisessa		
Työn ohjaaja/ohjaajat Pia Houni		
Työn laji Opinnäytetyö	Aika 2.9.2010	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 48+2
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyö käsittelee taiteilijan työn arkea uskon näkökulmasta. Aiheita lähestytään dialogisessa suhteessa omien pohdintojen ja lähdekirjallisuuden kautta. Työn keskeinen sisältö koostuu kahden näyttelijän haastattelusta. Näissä haastatteluissa tarkastellaan kolmea laajaa teemaa, joissa tutkitaan mitä merkitystä taiteilijalle antaa luottamus Jumalaan rakastettava Isänä ja minkä esimerkin Jeesus antaa tarinankertojana taiteilijalle. Lisäksi työssä sivutaan myös kysymystä siitä, mitä taide parhaimmillaan tai pahimmillaan on.</p> <p>Opinnäytetyössä ilmenee, kuinka avaran näkymän Raamattu luo taiteeseen ja kuinka tärkeää luominen ihmiselle on. Haastattelujen kautta käy ilmi, kuinka pelko voi kuitenkin estää ihmisen luovuutta vaikuttaen hyvin negatiivisesti taiteilijuuteen. Opinnäytetyössä korostuu myös taiteilijan henkilökohtainen suhde Jumalaan ja rukouksen merkitys työssä. Lisäksi se kertoo miten paljon usko helpottaa taiteilijan elämää auttaen taiteilijaa vapautumaan olennaiseen; nauttimaan luovuudesta ilman turhia painolasteja.</p>		
Teos/Esitys/Produktio		
Säilytyspaikka Aralis-kirjastokeskus, Helsinki		
Avainsanat usko, näyttelijäntyö, luovuus, luominen, hyvä taide, paha taide, raamattu näyttämöllä, uskova taiteilija, uskova näyttelijä, usko ja taide		

Degree Programme in Performing Arts		Specialisation Drama Instructor
Author Laura Jokela		
Title God as Creator, Source of Inspiration for the Artist - The Effect Christianity Has on a Theatre Professional.		
Tutor(s) Pia Houni		
Type of Work Bachelor´s Thesis	Date 2 September 2010	Number of pages + appendices 48+2
<p>This Bachelor´s Thesis deals with the artist´s working day from the- perspective of faith. Topics are approached in a dialog. Both source literature and conclusions based on it are used. This work´s essential content consist of two interviews of actors. These interviews are examined and three extensive themes have emerged. These themes are examined with respect to what it means to trust God as a loving Daddy and what example Jesus gives as a storyteller to an artist. Furthermore, this work touches upon a question what art is at its best or worst.</p> <p>This Bachelor´s Thesis indicates how spacious a view the Bible the opens in the field of art and how important creativity is to a human being. These interviews also show how fear can prevent human beings from being creative. In other words, fear can affect an artist in a very negative way. This Bachelor´s Thesis also highlights the artists' intimate relationship to God and meaning of prayers at work. Furthermore, this work tells how much faith helps the artists' life, as the artist is set free to focus on the essential; enjoying creativity without useless pressure.</p>		
Work / Performance / Project		
Place of Storage Aralis Library and Information Centre, Helsinki		
Keywords Faith, Christianity, actors, creativity, creation, good art, evil art, Bible on the stage, Christian artist, Christian actors, faith and art		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	2
2	HISTORIAN PAINAVAT JÄLJET	5
3	USKO - TAITEILIJAN VOIMAVARA	8
3.1	Uskon kanssa teatterissa	8
3.2	Sana luovuuden lähteenä	12
3.3	Luottava luovuus	13
3.4	Syvällä sydämessä	17
4	TAIDE - MATKA SALATUIMPAAN	21
4.1	Taiteen äärellä	21
4.2	Totuuden näyttämö	24
4.3	Ihminen, luovan Jumalan vapaa lapsi	28
5	HYVÄ - PAHA TAIDE.....	30
5.1	Luojan eheyttävä voima taiteessa	32
5.2	Taide syntiinlankeemuksen jälkeen.....	34
6	JUMALAN JOHDATUS JA LÄSNÄOLO	39
7	POHDINTA	42
	LÄHTEET.....	45

Liite

1 JOHDANTO

Matka opinnäytetyöni aiheeseen on löytynyt vahingossa. En ole osannut etsiä sitä, vaan se on ollut luonteva seuraamus aina edeltävien koulutöideni ohella. Kaksi vuotta sitten Tanssia Kynällä - kurssin kirjallinen tehtävä "taidenäkemykseni" sai minut todella pohtimaan mitä ajattelen taiteesta ja mikä on sen perusta juuri minun kohdallani, kristittyinä taiteilijana. Lisäksi teatterialan opiskelijana pysähdyin monta kertaa miettimään, miksi raamatussa ei suoranaisesti mainita teatterista mitään. Raamatussa on paljon kohtia, missä kyllä puhutaan muista taiteen aloista, esim. tanssimisesta, soittamisesta, laulamisesta, runoista, arkkitehtuurista, mutta ei suoranaisesti mitään teatterista. Lähtökohtaisesti kuitenkin sydämessäni koen kutsun osaltani teatteriin, eikä se mielestäni ole mitenkään uskoni vastakohtainen elementti. Tätä aiheetta laajensin aina teatterihistorian proseminaariin, jossa syvennyin samaan aiheeseen, (mutta lähdemateriaalini oli toistaiseksi vieläkin aika vähäistä). Tähän työhön "Luoja taiteilijan lähteenä – Miten kristinuskosta vaikuttaa teatterialan ammattilaisessa" olen tutkinut muiden näkemyksiä kristinuskosta ja teatterista laajentaen omaa näkemystäni.

Opinnäytetyötäni varten halusin tehdä haastattelun, joka koostuisi teatterialan uskovi- ja ammattilaisnäyttelijöistä ja ohjaajista. Koin haastattelun itselleni hyvin tärkeäksi, sillä täsmällinen lähdekirjallisuus on aiheeni kannalta hyvin suppea. Useimmiten lähdekirjani käsittelevät aihettani vain joltain alueelta (esim. luovuuden, teatterin tai uskon kautta), mutta harvoissa kirjoissa nämä asiat yhdistyvät. Siksi halusin koota osion, jossa pääsen käsittelemään puhtaasti sitä aihetta, johon työni keskittyy. Haastattelujen kautta etsin vastauksia siihen, mitä on olla uskova taiteilija ja mitä usko on taiteessa. Haastatteluihini osallistui kaksi näyttelijää.

Haastatteluni koostui neljästä isommasta osiosta; kutsumusammatti, luovuuden lähde, hyvä-paha taide ja kooste. Näiden alle olin koonnut 3-7 alakysymystä. Haastatteluni aloitin osiolla "Kutsumusammatti". Tälle osiolla varasin oman kokonaisuuden opinnäytetyössäni. Koen, että voidakseni käyttää haastateltavieni vastauksia työssäni, on tärkeää tietää, mistä aatemaailmasta he vastaavat kysymyksiin. Tässä kappaleessa tuon esille haastateltavieni henkilökohtaista suhdetta uskoon ja teatteriin.

Mistä luovuus kumpuaa, oli "Luovuuden lähteen" isoimpia aihepiirejä. Raamatussa Jumalaa kutsutaan Luojaksi ja koko Raamattu alkaa Mooseksen kirjassa maailman luomisesta. Luominen on raamatussa jatkuvasti läsnä. Myös taiteessa teemme kaiken uutta luoden. Harvemmin kukaan haluaa kopioida toisen teosta, jokainen haluaa luoda uutta. Välillä tulee kausia, jolloin luovuus tuntuu tyrehtyvän; sanat loppuvat kesken, ideat kaikkoavat, taide tuntuu puurtamiselta. Mistä tällöin ammennamme luovuutemme, mistä saamme takaisin elämän kantavan voiman?

Nykyään maailmassa saa todella pohtia omaa näkemystään. Tuntuu, että kaikki muu on hyväksyttyä paitsi se, ettei hyväksy jotain. "Hyvä – paha taide" osio käsittelee mitä taide on Luomiskertomuksen jälkeen. Siinä pohditaan millä tavoin hyvä tai paha ilmenee taiteessa sekä voiko taide olla ristiriidassa uskon kanssa.

Viimeinen osio "Kooste" muodostui kolmesta kysymyksestä, joissa haastateltavat saivat tuoda haastattelun aikana nousseita ajatuksiaan esille. Kokonaisuutena käytän työssäni haastatteluja dialogisessa muodossa omien ajatuksieni kanssa. Myös kirjalliset lähdemateriaalit toimivat kanssani keskustelevinä kumppaneina. Haastattelu kysymykset ovat liitteenä opinnäytetyöni lopussa.

Haastattelut tein keväällä 2010. Ensimmäiseksi haastattelin Niemeä. Haastattelu tapahtui päivällä 24.3.2010 Helsingin Sokoksen 5-kerroksen kahvilassa. Minulla oli mukana äänitysnauhuri, jotta pystyin keskittymään paremmin itse keskusteluun Niemen kanssa. Seinän vierestä löysimme pöydän, jossa saimme olla suhteellisen rauhassa haastattelun aikana. Niemi halusi pysyä anonyyminä opinnäytetyössäni, jotta hän voisi vastata kaikkiin kysymyksiin vapaasti. Niemi on siis työssäni keksitty nimi.

13. 4 illalla puoli kymmenen aikaan ravintola KuuKuussa tapasin Hannu-Pekka Björk-

manin. Björkman saapui haastatteluun Q-teatterin "Aivan kuin minua ei olisi" esityksen päätteeksi. Saimme KuuKuussa oman kabinetin käyttöömme, joten pystyimme keskustella täysin rauhassa. Myös Björkmania haastatellessani käytin äänitysnauhuria.

Haastattelujen jälkeen glitteroin keskustelut nauhurilta tietokoneelleni. Vaikka haastattelujen purkaminen oli hidasta, se oli samalla myös hyvin antoisaa. Sain pysähtyä miettimään tarkemmin haastateltavieni ajatuksia, jotka sitten synnyttivät minulla uusia mietteitä.

Kirjoittaessani opinnäytetyötäni olen monta kertaa joutunut itselleni muistuttamaan, että minä en tutki tässä kirkon ja teatterin suhdetta, vaikka hipaisenkin sitä aihetta oman näkemykseni pohjalta. Kirkkodraama/ kirkkoteatteri aiheena on mielestäni loke-roitu, jokaisella syntyä siitä omia mielipiteitä. Asiaa kuvastaa mielestäni Niemen kommentti poliittisesta teatterista:

Siinä on vähän se ongelma, et jos tehdään semmosta niin jos sitä tehdään teattereissa sitä tulee kattomaan vaan ne, jotka valmiiks jo ajattelee samalla tavalla. Et jos vaikka on maahanmuuttaja teema niin ei ne rasistit tuu sitä kattomaan. (Niemi, 2010)

Lisäksi kirkkodraama ei vastaa opinnäytetyöni aihetta. Taidemaailma on täynnä uskovia taiteilijoita, jotka eivät tee kirkkodraamaa. Silti usko elää heidän arjessaan. Opinnäytetyöni tutkii syvimmillään taiteilijan arkisia asioita niin, että siihen on "lisätty" usko. Esi-merkkinä Björkmanin lause:

Sen jälkeen, kun ikään kuin tähän ammattiin lisäs tämän uskon, joka on huono esimerkki, että joku asia lisätään elämään, mutta se ikään kuin tuli mukaan siihen, ni kyl se on auttanut mua hirveesti esim. jaksamisessa. Se on semmonen iso asia. (Björkman, 2010)

Arkisilla asioilla tarkoitan asioita, joiden kanssa taiteilija on tekemisissä päivittäin, sekä asioita, joita taiteilija kohtaa jatkuvasti työssään. Mitä merkitsee ammentaa asioita itsestään tai miten kohdata luovuuden esteitä, kun on uskossa? Mietin myös uskon tuomaa vapautta ja miten paljon kevyemmäksi taide muuttuu uskon myötä.

Miten suhteemme Jumalaan näkyy taiteessa käsittelen enimmäkseen kappaleessa "Hyvä - paha taide", vaikka sivuan aihetta tekstissä jo ensimmäisestä kappaleesta lähtien. "Hyvä - paha taide" on laaja alue, josta olisi voinut tehdä kokonaan oman opinnäytetyön. Vaikka aihe jää tässä työssä hieman suppeaksi, koin kuitenkin tärkeäksi ottaa

tämän osion mukaan. "Hyvä - paha taide" käsittelee taiteessa ilmeneviä hyvyyden ja pahuuden aspekteja, joista ei useinkaan puhuta.

Ennen "pohdintaa" käyn läpi miten henkilökohtaisesti olen kokenut Jumalan johdatuksen työelämässäni. Kappaleessa tuon esille myös sen, miten Niemi ja Björkman ovat kokeneet Jumalan läsnäolon työelämässään.

Työssäni viittaaan muutamia kertoja lapsuuteen ja ihmisen kehitykseen liittyviin tekijöihin. Lapsen kasvumatka aikuisuuteen tuli työhöni luontevana osana aiheen puolesta, mutta se kumpusi tähän työhön myös edeltävän ammattini kautta. Olen valmistunut Järvenpään Srk-opistolta vuonna 2000 Lastenohjaajaksi, suoritin kasvatustieteiden perusopinnot Helsingin avoimessa yliopistossa vuonna 2002 sekä täydennyskoulutin itseni Järvenpään Srk-opistolla Lapsi- ja perhetyönohjaajaksi vuonna 2006. Lisäksi ehdin toimia päiväkodissa kaksi vuotta alle 3-vuotiaiden ryhmässä lastenhoitajana ja olen tehnyt eri seurakuntien lastenkerhoihin lastenohjaajan sijaisuuksia.

Koska tämä työ perustuu omaan kristilliseen vakaumukseeni, haluan avata vielä sen, mitä usko merkitsee minulle. Minä uskon Isään Jumalaan, kaiken luojaan. Uskon Isän Jumalan Poikaan Jeesukseen Kristukseen, joka syntyi pyhästä Hengestä sekä neitsyt Mariasta. Uskon, että Jeesus syntyi ja kuoli meidän syntiemme, rikkomustemme, tähden, jotta meillä olisi häneen uskoessamme maailmassa täydellinen Jumalan lapseuden ilo ja vapaus, sekä pääsy taivaaseen maallisen kuolemamme jälkeen. Sen lisäksi uskon Pyhään Henkeen, joka Jeesuksen ylösnousemisen jälkeen annettiin jokaiselle Jeesukseen uskovalle. Pyhä Henki auttaa meitä tuntemaan Raamattua. Hän on lisäksi oma persoonansa. Tämä työ perustuu siihen, että Raamattu on totta

2 HISTORIAN PAINAVAT JÄLJET

"Silmässäni on pala paholaisen peilistä. Ja siksi näyttää kaikki silmiini vääristyneeltä ja pahalta. Ota pois tuo siru silmästäni," lausuu Björkman Olavi Paavolaisen tekstiä. Minulle tuo lause kuulostaa tutulta, koska vuosi sitten toteutin taiteellisena lopputyönäni H.C. Anderssonin Lumikuningattaren. Siinä kerrotaan satua, jossa paholaisen peili vääristää kaiken kauniin rumaksi ja ruman kauniiksi. Peili on kuitenkin rikkoontunut, ja

palaset ovat lentäneet maanpäälle aina ihmisten sydämiin saakka. Kertomuksessa on vertauskuvallinen aspekti Raamatussa esiin tulevaan pelastussuunnitelmaan ja sitä kautta aina ihmisten arkeen.

Moni asia on vääristynyt ja muuttunut aivan toiseksi. Näin on käynyt historian havinassa monille isoille linjauksille, mm. seksuaalisuudelle. Miksi Jumala olisi julistanut pannaan ihmisen seksuaalisuuden, jonka Hän itse on tarkoittanut ihmiselle rakkauden lahjaksi. Se onkin ollut kirkon (kirkolla tarkoitan Kristinuskon tunnustavia kirkkoja) isoimpia ristiriitoja. Björkmankin sanoo, että - "Siinä kirkko on tehnyt ison virheen." Esko Miettinen (teologian maisteri ja toimittaja) sanoo, että Kristillisessä perinteessä syntiinlankeemus ja sukupuoliuus on yhdistetty toisiinsa monin tavoin. Kirkon alkuaikojen askeettinen elämänihanne vaikutti syntiinlankeemuskertomuksen tulkintaan. "Siinä näette, miten vaarallista sukupuoliuus on, parasta siis kieltäytyä siitä kokonaan, ryhtyä munkiksi tai nunnaksi!... ..Jokainen Raamattua kolmannesta luvusta eteenpäin lukenut tietää, että Vanha testamentti ei ole mikään askeettinen kirja. Esimerkiksi laulujen laulussa kumppanin ruumiillisia avuja kuvaillaan tarkasti ja ihailen, henkiset jäävät syrjään." (Miettinen 2008, 38, 39.)

Nykyään monet varmasti ymmärtävät, kuinka väärin seksuaalisuutta on kohdeltu. Näin on mielestäni käynyt myös teatterille. Miksi Jumala olisi laittanut pannaan teatterin, tavan, jolla puhutaan ihmisten sisimpään? Näyttelijän ammatti on ollut aikoinaan yksi kielletyistä ammateista. Ja vieläkin olen kuullut, kuinka uskoon tulleet ihmiset ovat vähintäänkin joutuneet miettimään teatteri alan kutsuaan, voiko se olla Jumalan tahto. Sehän on "syntinen ammatti". Niinkö? Näyttelijä Aila Arajuuri kertoo kokemuksistaan seuraavalla tavalla: "Minua vaadittiin jopa luopumaan näyttelijäntyöstäni, koska joidenkin mielestä se oli ammatti, johon liittyi liian paljon syntisyyttä. Yllättävän pitkään törmäsin ihmeellisiin ennakkoluuloihin siitä, että uskova näyttelijä on käsittämätön yhdistelmä." (Hellevi 2010, 4)

Björkman kertoo kirjassaan *Valkoista valoa*, kuinka Tertullianus (s. noin 155 jKr., sai koulutuksen oikeustieteen ja puhetaidon aloilla. Kristityksi kääntymisen jälkeen hänestä kehkeytyi latinalaisen kirkkokielen luoja ja teologi.) taisteli pakanuutta ja harhaoppeja vastaan. Hänen kiistakirjoituksensa kohdistui myös teatteriin, jota hän kutsui synnin pesäksi. (Björkman 2008, 78-80.) Toisaalta ymmärrän osaltaan Tertullianuksen ehdottomuuden, sillä Kristinuskon tullessa maailmaan mm. teattereiden ja gladiaattoreiden

äärimmäisen karneat esitykset olivat vallassa. Ihmisten murhaaminen oli kansan hupia ja esitykset olivat hyvin rivoja. Tämä olikin yksi todellinen syy siihen, miksi kirkko tuomitsi teatterin.

Toinen tärkeä syy oli se, että komedianäyttelijät olivat näytöksissään tehneet pilaa Kristuksen jumaluudesta, samoin miimikot pilkkasivat kirkkoa. (Mäntyvaara 2009). Teatterin tuomia hyviä puolia taas puolusti kirkkoisä Augustinus 300-luvulla, joka ammensi nuoruutensa näyttelijä taidoistaan saarnoihinsa ja kirjoihinsa. 900-luvulta aina 1500-luvun uskonpuhdistukseen asti eurooppalaisella kristityllä olikin valittavana Tertulliaanuksen tai Augustinuksen suhtautuminen teatteriin, näytelmäkirjailijoihin ja näyttelijöihin. (Kinnunen-Riipinen 2000, 20, 22 ja Kallinen 2006.)

Vaikka on omalla tavallaan ymmärrettävää, että kirkko on rajusti tuominnut näyttelijät ja teatterin, on aiheessa myös toinenkin puoli. Olisiko Jeesus tuominnut näyttelijät ja teatterityön? On tärkeä huomioida, että kirkko ja sen sisällä oleva uskonnollisuus (mm. keskiajalla oleva monopolivalta yhteiskuntaan ja sitä kautta ihmisiin) ei suinkaan välttämättä kulje käsikädessä kristinuskon kanssa tai niiden oppien mukaan, mitä Jeesus meille opetti. Sen jälkeen, kun kirkko oli esittänyt kantansa näyttelijöistä, kirkko huomasi tarvitsevänsä teatterin keinoja. Keskiajalla kirkolla oli ihmisiin monopolivalta, jota se ylläpiti mm. latinankielisillä saarnoilla, joista tavallinen ihminen ei ymmärtänyt mitään. Sen takia kirkko kehitti itselleen liturgisen draaman, jonka avulla kansalainen ymmärsi saarnan paremmin. Ensimmäinen liturginen dialogi on löydetty jo 300-luvulta, mutta varsinaisesti liturginen draama alkoi kehittyä 900-luvulla.

Silloin, kun Jeesus eli maan päällä, Hän monessa suhteessa tuomitsi nimenomaan kirkon ja uskonnollisuuden. "Voi teitä, fariseukset! Te maksatte kymmenykset jopa minusta ja ruudanlehdistä ja kaikista vihanneksista, mutta vähät välitätte oikeudenmukaisuudesta ja rakkaudesta Jumalaan. Näitähän teidän pitäisi noudattaa, eikä lyödä laimin noita muitakaan käskyjä." (Luuk. 11:42) "Jeesus vastasi: "Voi teitäkin, lainopettajat! Te panette ihmisten harteille taakkoja, jotka ovat raskaita kantaa, mutta itse ette kajoa niihin edes yhdellä sormella." (Luuk. 11:46) Se, että kirkko piti tässä tilanteessa monopolivaltaa ihmisiin ja puhui kansalaisille asioita, joita he eivät ymmärtäneet, ei varmasti ollut Jumalan tahto.

Jotain hyvää kuitenkin seurasi kirkon väärästä valinnasta. Niin kuin ylipäätään aina

yksittäisenkin ihmisen elämässä, en usko että kaikki elämäntilanteet olisivat meille suinpäin tarkoitettuja. Monesti teemme vääriä valintoja, mutta tehdessämme niitä, Jumala voi kääntää ne voitoksemme. Näin kävi myös tässä kierrossa kirkon tavassa suhtautua ihmisen hallitsemiseen. Liturginen draama kehittyi ja alkoi syntyä mysteeri näytelmiä. 600- ja 700-lukujen aikana nimenomaan luostareiden arkistoissa säilyi näytelmiä, draaman alkeiden ohjeita, teatteri sanastoa, mainintoja kiertueryhmistä akrobaateista ja nukketeatteritaiteilijoista. (Kinnunen-Riipinen 2000, 21 ja Kallinen 2006.) 1200-luvulla nimenomaan mysteerinäytelmien kautta (joissa keskityttiin nimenomaan hyvän ja pahan taisteluihin) ei säilynyt ja kehittynyt pelkästään teatteri, vaan myös sanoma Kristuksesta levisi pikkuhiljaa maasta toiseen. Se, että kirkko toimi keskiajalla monessa suhteessa väärin (kirkko on toiminut väärin myös ennen keskiaikaa ja sen jälkeen), pystyi Jumala kääntämään kirkon pahoin vioittuneen ajatusmallin parhaaseen.

3 USKO - TAITEILIJAN VOIMAVARA

Taiteilijana on ratkaisevaa, mistä ammennan voimavarani. Kenen palaute minulle merkitsee eniten? Uskonko katsojia, kriitikoita, kollegoita, itseäni, mediaa, lipputuloja, työryhmää? Miten käy silloin, jos palaute ei olekaan kannustavaa. Uskallanko silloin lähteä matkalle sisimpääni, vai koenko tällöin luovuuden lähteen kuivuneen ja tukahtuneen?

”Herra, osoita minulle tiesi, opeta minua kulkemaan polkujasi. Ohjaa minut totuuteesi ja opeta minua, sinä Jumalani, auttajani! Sinuun minä luotan aina.” (Psalmi 25: 4, 5)

3.1 Uskon kanssa teatterissa

Kun aloitin haastattelun, kysyin haastateltaviltani ensimmäisenä, mikä on heidän uskonsa perusta, ja mitä se merkitsee heille. Tiiviisti sanottuna oma uskoni perustuu siihen, että Jeesus on Jumalan poika ja hän on kuollut puolestani, jotta minulla olisi iankaikkinen yhteys Jumalaan - rakastavaan Isään. Tämän yhteyden ylläpitämiseksi meille on annettu Pyhä Henki, joka välittää meille sen, mitä Isä haluaa meille kertoa. Tällä

hetkellä kuulun Luterilaisen kirkon lisäksi Elävän sanan yhdistykseen, sekä käyn Father Heart Ministrin tapahtumissa. Usko on elämäni perusta. Sekä Björkmanilla että Niemellä oli vastaava näkemys uskosta. Björkman kääntyi ortodoksiksi 2001, hän on siis ortodoksi-kristitty ja uskoo Jumalaan. Hänelle usko on luottamuksen perusta. Niemi on kasvanut uskovassa perheessä. Usko merkitsee hänelle paljon, ja siinä on hänen vankka pohjansa. Hän kuuluu Luterilaiseen kirkkoon. Niemi uskoo, että Jeesus on Jumalan poika ja että Hän on Niemen kanssa.

Kutsumusammatti osion nimesin sanalla "kutsumus" nimenomaan siksi, että kutsumus on mielestäni vaikea, mutta varsin yleisesti käytetty sana. Raamatun mukaan Jumala on kutsunut ihmisen yhteyteen kanssaan. "Jumala on kutsunut teidät Poikansa Kristuksen Jeesuksen, meidän Herramme, yhteyteen, ja hän pysyy sanassaan." (1kor.1:9) Lisäksi jokainen ihminen on varustettu erilaisilla valmiuksilla.

Niemi koki myös vastatessaan sanan kutsumus vaikeana. Hän pohti, onko ihmisillä olemassa joku suunnitelma, mikä pitäisi löytää. Toisaalta tällä hetkellä hän koki pitävänsä ammatistaan. Työssään hän saa tuottaa iloa, ajatuksia ja rentoutumista ihmisille. Se tuntuu hyvältä tehtävältä. Kutsumus tai tehtävä on hänen mielestään sitä, että toimii aitona ihmisenä siinä ympäristössä missä on.

Joskus Jumala saattaa avata oven erityiseen tehtävään ja se voi olla hyvin mielenkiintoista. Jos joutuu koko ajan miettimään missä pitäisi olla ja onko oikeassa paikassa, siitä tulee helposti stressi. (Niemi, 2010)

Niemi ottikin tauon teatterityöstä ja lähti vapaaehtoistyöhön kehitysmaahan. Se oli Niemelle iso askel, koska hän oli samaan aikaan saamassa isoa roolia. Niemi oli aina haaveillut tekevänsä vapaaehtoistyötä, ja koska hyvää hetkeä ei sille koskaan löytynyt, hän päätti ottaa sen. Hänelle oli tärkeää, että tänä aikana, eikä sen jälkeen hänellä ei olisi velvoitteita Suomeen. Silloin hän antoi Jumalalle vapaat kädet antaa jotain uutta. Niemi koki tilanteen hyvin vapauttavana ja samalla pelottavana. Se oli iso askel. Mutta mitään dramaattista ei tapahtunut. Aika vapaaehtoistyössä vammaisten lasten parissa oli todella antoisaa Niemelle, mutta sitten tuli taas aika, että hän halusi palata takaisin teatterin pariin. Tällä hetkellä hän siis tekee töitä näyttelijänä.

Työssään Niemi kokee uskon vaikuttavan samalla tavalla kuin missä tahansa muussakin ammatissa. Niemen rukous on, että Jumala saisi vaikuttaa hänen kauttaan niin, että hän tekisi työnsä hyvin. Silloin siitä välittyä jotain hyvää katsojille. Niemi on kokenut

teatterin hienona työpaikkana, jossa hän on saanut työskennellä mukavien ja kilttien ihmisten kanssa. Ensimmäistä isompaa roolia tehdessään hän ennen kaikkea koki työ-kavereidensa rohkaisevuuden. Kristittyinä hän koki jäävänsä tämän asian ilmaisemises-sa aivan kakkoseksi. Uskon vaikutus on hänen mielestään siinä, että vaan on sitä, mitä on. Hänen henkilökohtainen rukouksensa on siinä, että hän saisi tehdä työnsä hyvin ja että hän saisi olla sellainen miksi hänet on luotu olemaan.

Björkman on löytänyt työnsä ylhäältä saatuna lahjana pitkän tien kautta. Björkman oli hakeutunut teatterin piiriin jo ennen kääntymystään kristityksi. Valmistuttuaan -97 te-atterikorkeakoulusta näyttelijäksi, hän kriisiytyi ammatissaan. Hän oli luullut, että teat-teri on taidemuoto, jossa ihminen kehittyy jokaisen näytelmän myötä. Ammatissaan hän huomasi, että se voikin olla päinvastoin. Vastaa voi tulla mitäänsanomattomia juttuja ja näyttöleminen onkin vain työtä. Björkman koki sen eräänlaisena idealisminsa romahduksena. Koska hänellä kuitenkin oli sisällään kiinnostus henkisen voiman etsimi-sestä, hän hakeutui kirjallisuuden pariin Lahden kaupunginkirjastossa. Björkman nosti esille kaksi löytöään; Albert Schweitzerin elämäntyö Afrikassa pienellä lähetysasemalla ja signeerattomat kansanikonit. Ennen kaikkea signeerattomat ikonit, ihmisen anonymi-teetti taiteen takana, alkoi puhutella Björkmania. Se, että taiteilija tekee jotain jälkiä jättämättä Jumalan kunniaksi, herätti Björkmanin hakemaan sieltä suunnalta enem-män. Hänen paras ystävänsä oli sillä hetkellä Valamossa talkoolaisena ja kertoi hänelle enemmän mm. ortodoksisuudesta. Silloin hän ei vielä täysin ymmärtänyt mistä on ky-symys, mutta kun ystävä vei hänet Senaatintorin vieressä olevaan Kolminaisuuden kirkkoon, ei mennyt pitkää aikaa, kun Björkman osti jo itselleen ensimmäisen ikonin. Kotonaan hän huomasi yhtäkkiä alkaneensa tekemään ristinmerkkiä ja rukoilemaan ikonin edessä salaa muilta perheenjäseniltään. Sitten se veto kasvoi niin suureksi, että hän alkoi lukemaan ortodoksista kirjallisuutta, jota hän haali Valamosta. Lisäksi hän kävi ystävänsä kanssa vanhassa Valamossa Venäjällä, jonka hän koki hyvin käänteen tekevänä. Samana päivänä, kun hän tuli takaisin Suomeen, hän ystävänsä kanssa erosi evankelisluterilaisesta kirkosta. Siitä seurasi kuukauden karenssi, jolloin ei saa liittyä muihin kirkkokuntiin, mutta kun kuukausi oli mennyt, he liittyivät ortodoksiseen kirk-koon. Kalle Holmberg tuli Björkmanin kummiksi, koska hän ei tuntenut muita ortodok-seja. Aika pian tämän jälkeen hänen ystävänsä lähti opiskelemaan teologiaa. Hetken ajan Björkman koki olevansa tätä kohtaan katkera. Sillä hetkellä hän ajatteli vakavasti vaihtavansa ammattia teologiksi ja suoritti avoimessa yliopistossa kaksi tenttiä. Tämän jälkeen hän kuitenkin koki, että hänen tulee pysyä tällä tiellä, minkä hän on aikaisem-

min valinnut. Tästä seurasi kirja Valkoista valoa, jossa hän perusteli syynsä jäädä näyttelijän työhön.

Luovuus ja luominen on Jumalallinen kyky sekä lahja. Eihän kynttilääkään laiteta vakan alle, joten miksi näyttelijän työ pitäisi sammuttaa? (Björkman, 2010)

Jos Björkman olisi sulkenut oven tämän hetkiseen työhönsä, se olisi ollut virhe, sillä sieltä hänelle pulppuaa se elämän virta. Sen kautta hän kokee tehtäväkseen olla lahjansa kautta välittämässä ihmisille jotain, vaikka se välillä tuntuu raskaalta ja ehkä jopa väärältäkin. Siihen taas hän löytää perusteluja narreista, ikään kuin totuudenpuhujista. Teatteri on kilvoituskenttä

Uskon vaikutus Björkmanin mielestä hänen ammatissaan konkretisoituu kahdella tavalla. Yksi iso asia on valinnat. Valinnat, mitä elämässä tehdään. Esimerkiksi Björkman on valinnut, että hän ei missään suhteessa tee töitä mainosalalla, ei edes äänellään. Se ei ole vain moraalinen valinta, vaan siihen vaikuttaa hengellinen vakaumus. Toinen asia on, että usko on antanut hänelle tekemisenrauhaa, koska hän on julkisesti ilmaissut uskonsa, vaikka se on ollut vähän jännittävääkin. Sitten Björkman johdattelee keskustelun aiheeseen rukous näyttämöltä. Tästä aiheesta hän on puhunut myös kirjassaan *Valkoista valoa*. Ortodoksiseen perinteeseen kuuluu niinkutsuttu Jeesuksen rukous, joka on sydämen rukous. "Herra Jeesus Kristus Jumalan poika, armahda minua syntistä". Se on kompletatiivinen, jota toistetaan loputtomasti kunnes se muuttuu sydämen rukoukseksi niin, ettei sitä tarvitse suullisesti toistaa. Silloin se alkaa toimia itsestään. Näin siis munkit ja nunnat käyttävät tätä rukousta luostareissa, eikä Björkman toteuta tätä rukousta sillä tavalla, mutta käytännössä mennessään lavalle, hän tekee melkein joka kerta ristinmerkin. Ei pelkästään ennen näytelmän alkamista, vaan myös ennen kohtaukseen menemistä. Lisäksi lavalla ollessaan hän saattaa tehdä tehdä rukoushuokauksia:

se on ajatus - ei kukaan tiedä, mitä mä ajattelen. (Björkman, 2010)

Enimmäkseen rukous keskittyy siihen, mitä he ovat tekemässä. Lopussa hän rukoilee yleisön puolesta. Hän ei koe sitä vaivana tai työnä, vaan osana tätä tehtävää. Tämä työ täytyy pyhittää, että tässä olisi jotain, joka välittyisi ihmisille. Yksittäisenä ihmisenä kokee itsensä avuttomaksi.

3.2 Sana luovuuden lähteenä

Sana. Opettajani Petri Pullinen puhui " tanssia kynällä" - kurssin alussa, kuinka sana on teko. Kuinka sanasta syntyy teko (liike) ja teosta sana. Ne ovat yhdessä. Ja esitysteksti on yhtä kuin sana ja teko symbioosissa. Raamatussa Johanneksen evankeliumi alkaa sanoilla "Alussa oli sana. Sana oli Jumalan luona, ja sana oli Jumala. Jo alussa sana oli Jumalan luona. Kaikki syntyi sanan voimalla. Mikään, mikä on syntynyt, ei ole syntynyt ilman Häntä." (Joh. 1: 1-3)

Mitä sana minulle on? Sana on elävä, jatkuva prosessi. Sana on luomisen alkulähtökoh- ta. Se on idea, josta lähteä liikkeelle. Sana on myös mielikuvitusta. Simo Routarinne (näyttelijä sekä improvisaatio- ja vuorovaikutuskouluttaja) sanoo sen mielestäni hie- nosti ja vaivattomasti *Improvisoi* - kirjassaan: "Kaikilla ihmisillä on toimiva mielikuvitus. Luominen on mielikuvituksen käyttämistä, ja kuvittelemisen on luomista. Mieli pursuaa ideoita ja kuvitelmia. Kuvittelemisen on yhtä vaivatonta kuin kuuleminen, näkeminen, haistaminen tai käveleminen." (Routarinne 2004.)

Mielikuvitus on siis jotain, mikä on meillä kaikilla. Koska mielikuvitus on jotain, mikä on mielessämme, sana on myös ajatusta. Ilman ajatusta ei ole liikettä. Se mitä ajattelem- me tällä hetkellä, ei olisi voinut syntyä aikaisemmin, koska juuri tässä hetkessä meillä on sekunnin verran lisää kokemusta, lisää aistimuksia ja sitä myöten lisää ajatuksia. Ajatus taas on täynnä sanoja ja niiden ulosanti taas on täynnä tekoja ja toimintaa. "Ihminen tietoa käsittelevänä olentona havainnoi, tarkkailee, muistaa ja ajattelee ympä- röivää todellisuutta. Ihminen poimii tärkeitä tietoja ympäristöstään, yhdistää ne ai- kaisempiin kokemuksiinsa ja kykenee sen perusteella toimimaan järkevällä tavalla. Tä- mä yksinkertainen perusajatus on osoittautunut tavattoman hedelmälliseksi, sillä tiedon käsittely on ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen keskeisin elementti." (Saariluoma 1995: 16.)

Kun olin kirjastossa etsimässä lähdemateriaalia, minua suututti, kun luin luovuuden käsitteitä. Kari Uusikylä mm. esitteli kirjassaan *Isät meidän*, luovaksi lahjakkuudeksi kasvaminen monia eri näkökulmia, joissa usein tuli ilmi, että luovuus on special- omi- naisuus, kuten esim. Freud sen määritteli. Tämä illuusio lepää vahvasti luovuuden pääl-

lä vieläkin. Samaa illuusiota vahvistaa Kosken ja Tuomisen luovan ajattelun käsikirjassa monet kymmenet kommentit, joissa kappale aloitetaan toistolla "useimmat ihmiset". Silloin he rajaavat pois jonkun osan mm. "useimmat ihmiset tekevät arjessaan jatkuvasti luovia ratkaisuja." (Koski ja Tuominen 2004: 27). tai "useimmat ihmiset ovat joissain määrin luovia jossakin" (Koski ja Tuominen 2004: 31). Tosin Koski ja Tuominen ovat keskittyneet raskaan sarjan luovuuteen (kuten he itse sen määrittelevät), joten he myöntävät luovuutta olevan myös arjessa, ainakin joillain ihmisillä.

Luovuus on kuitenkin jokaiselle annettu syntymälahja. Jumala loi meidät omaksi kuvakseen. "Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi Hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi Hän loi heidät." (1 Moos 1: 27) Kun Jumala on luonut meidät kuvakseen, ei Hän ole tehnyt sitä vain pintapuoliseksi kuvaksi, vaan kokonaisuudeksi. Jumala on silloin tehnyt meistä jotain sellaista, mikä on erityislaatuista muihin luomakunnan yksilöihin verrattuna. Jumala on tehnyt meistä vertaisensa, persoonan, jonka kanssa hän voi kommunikoida, persoonan jolla on vapaa tahto ja mielipide. Kaiken tämän perusteella Jumala on tehnyt meistä myös yksilöitä, jotka voivat myös luoda, koska myös Jumala luo. Julia Cameron kutsuu sitä vereen laitetuksi DNA:ksi. (Cameron 1999, 17). Hänen kirjastaan löysin myös seuraavan Charles-Augustin Sainte-Bauven anekdootin: "Jokaisen ihmisen mukana syntyy runoilija ja taiteilija, joka kuolee nuorena ja jonka tilalle sitten astuu aikuinen" (Cameron 1999, 21).

3.3 Luottava luovuus

Jeesus on sanonut monta kertaa, että joka ei ole lapsen kaltainen, ei pääse taivasten valtakuntaan. Kyse on siitä, että lapsen usko on heittäytymistä täysillä uskoon täysillä, ilman aikuisen kyseenalaistamista. Lapsen usko on luottamusta. Lisäksi kyse on mielestäni muustakin.

Voimmeko kyseenalaistaa lapsen luovuuden? Niin kuin edellisen kappaleen lopussa mainittava Charles-Augustin Sainte-Bauven anekdootti sanoo, luovuus katoaa jonnekin useimmilla aikuisuuden myötä. Yksinkertaistaakseni sen, kyse on siitä, että kyky luoda uutta katoaa kasvamisen myötä. Julia Cameron kirjoittaa, että sisäinen luovuutemme on lyöty, mukiloitu, pidetty nälässä jne (Cameron 1999, 19). Itse yhdyn tähän ja koen,

että aikuisuuteen kasvaminen on jokaiselle prosessi, jossa tulee haavoja. Näin ollen kadotamme jotain hyvin olennaista lapsuudesta, koska pelkäämme itsemme ilmaisua. Kadotamme kyvyn luoda uutta.

Luovuus on jotain hyvin henkilökohtaista. Kun esittelemme jotain uutta, esim. taideteosta, tekstiä tai vaikka vaan ajatusta, mielipidettämme, avaamme jotain sisimmästämme. "Sama herkkyyks ja avoimuus, joka tekee meistä luovia, tekee meistä haavoittuvia, kipua tuntevia ja harhaan johdettavia" (Cameron 1999, 98).

Itse olen kokenut hyvin rankkoina juuri ne taiteelliset prosessit, jotka ovat olleet isona osana vain minun käsialaani. Esim. esitellessäni käsikirjotustani *Lumikuningattaren lumous*, olin hyvin arka kuulemaan palautetta. Olin antanut tekstille paljon itsestäni ja tehnyt sen kanssa kovasti töitä. Tuottajani sanoi minulle hänen lukukokemuksensa jälkeen, ettei näytelmäni ollut käsikirjoitus ollenkaan. Tämä mielipide satutti minua kovasti, vaikka aluksi uskottelin itselleni, ettei sillä ollut minulle minkäänlaista merkitystä. Koska ohjasin myös käsikirjoitukseni, sain todella kokea mitä tuottajani sanat merkitsivät minulle. Harjoitus kautena välttelin käsikirjoituksen käyttämistä ja muutin esityksen niin, että käytin vain kohtaus luetteloita. En antanut näyttelijöille repliikkejä, vaan korvasin ne kolmella tarinan kertojalla, jotka veivät ison satukirjan avulla näytelmää eteenpäin. Näyttelijät fyysistivät sadun liikkeen ja tanssin avulla. Lopulta ensi-ilta oli onnistunut ja esitys valloitti monien sydämen. Kuitenkin mielessäni risteilivät monet kysymykset; olenko tarpeeksi hyvä, osaanko kirjoittaa, onko minusta teatteri alan työntekijäksi jne.

Onneksi itse vahvistuin edeltävän kokemuksen jälkeen. Jos näissä tilanteissa saa paljon taka-iskuja, luovuus usein lukittuu ja sen vapauttaminen voi olla hyvin vaikeaa. Eikä tarvitse olla kyse edes taideprojekteista. Jos ihminen tulee lapsuudesta lähtien ohiteksi niin, ettei hänen sanojaan, tekemisiään, olemustaan huomata, hän turhautuu ja alkaa uskoa muiden negatiivista palautetta. Tästä aiheesta myös Blomster ja Cameron kertovat. Usein lapsuuden myötä tulleet vanhempien odotukset piirtävät heidän odotuksiaan lapsen minuuteen. Monesti voi olla, että tavoittelemme muiden unelmia ja toimimme toisten odotusten mukaisesti, jotta sisäinen tyhjyytemme tulisi täytettyä. (Blomster 2001, (mm. 29) Cameron, 1999) Silloin ihminen kadottaa syvimmän olemuksensa eikä kykene luottamaan ja sitä myöten luomaan. "Luovuuden sijaan me täytämme elämämme alkoholilla, huumeilla tai ruualla sekä kiireellä ja riippuvuuteen perus-

tuvilla ihmissuhteilla. Näillä me pyrimme lääkitsemään luovuuden lahjojemme ja unelmiemme menetystä ja hajoamista. Syyllistävät sanat juuttuvat tajuntaamme ja kielletyt lahjamme pysyvät lukkiutuneina ulottumattomissamme" (Cameron 1999, 99)

Luomisen esteet kasaantuvat meillä siis elämän varrella. Niemi vastaa kysymykseen: mikä on luovuuden este? - pelot. Pelot siitä, että pelkää epäonnistuvansa ja sitä kautta menettää muiden hyväksynnän.

Sitten voi myöskin olla esteitä tunne elämässä, omassa tunne-elämässä. Tonne niin ku mä en halua mennä, koska se saattaa nostaa mussa vahvoja tunteita, joita mä en tahdo kohdata. Mä oon ollu semmosilla kurseilla, missä käytetään niin ku tällaisia hahmoterapian metodeja näyttelijän työssä. Siinä ne pulpahtaakin esiin, ne omat tunteet vaikka kun lukee tai puhuu jonkun toisen kirjottamaa monologia. Siks esimerkiksi teatteria tai roolipeliä voidaan käyttää niin hyvin terapiassa, koska sitä kautta voi päästä niin helposti ihmisen sisälle, ytimeen. Sit kans voi olla semmonen ilmapiiri, riippuen ohjaajasta, saako olla luova. Vai onko se niin, että vaan yks ihminen päättää; sä meet tonne ja teet tätä ja se on sitten sitä. Vai sallitaanko ihmisten olla luovia. Sit ehkä väsymys. Mut sit voi olla toisella tavalla luova, jos on väsyny. Ei ehkä yritä niin paljoa. Siitäkin voi tulla jotain hyvää. Siitähän on kyse hahmo (metodissa) tai niitten ajatusten käyttämisessä teatterissa. Ettei niin ku yritä. Koska silloin kun yrittää, menee jo kauemmas siitä tilanteesta missä on. Että on vaan siinä tilanteessa ja on aitona siinä. (Niemi, 2010)

Niemen kohtaamat pelot hänen työssään kasvavat suorituspainesta, joissa hän pelkää epäonnistuvansa. Työtilanteissa sen näkee arkuutena ja jännittyneisyytenä. Hänen mielestä näyttelijän ammatissa on enemmän altis tämänkaltaisiin pelkoihin, sillä se on yksi niistä ammateista, joiden työtä arvostellaan julkisesti lehdissä.

Joku rooli saattaa pelottaa tai joku kohtaaminen jossain. Jos pitää.. Tai jos on jotain, mitä tuntuu siltä, et mä en pysty tekee sitä tarpeeks hyvin. Silloin, kun tää on ehkä pahinta, mulla on ollu sellaisia pelkoja, et mä unohdan sanat. Niin ku lauluissa. Lähinnä lauluissa, kun menee kovaa vauhtia, ni jos ei sanat tuukkaan. Mut se olo, et niin ku pitäis selviytyä jostain, on hirvee. Mä en haluu tehdä töitä et huh, mä selviydyin. Vaan osata niin ku olla ja nauttia siitä. (Niemi, 2010)

Björkman vastaa kysymykseen mikä on luovuuden este?

Pelko. Suurin este on pelko. Johon liittyy sitten ne kaikki muut muodot, häpeä. Teatterissa usein sarkasmi ja ironia. Eli työyhteisön blockit. Työyhteisö pystyy esimerkiksi yhden ihmisen luovuuden tappamaan sarkasmilla, se on teatterissa hyvin yleistä. "Aha, hän rupesi nyt vähän luovaksi siinä" - siis ammattiteatterissa. "Kylläpä nyt irtoo." Tiedätkö? "Ohhoh hän alkoi jo näyttellä siinä". Jolloin ihminen rupeaa kehittää erillaisia suojia, hän kehittää myös näyttämölle suojan. Mä teen näin, koska kaverit ei naura kun mä teen näin. Tää nyt on vähän naivi esimerkki, mut tiedätkö. Olen varma, näin on tapa näyttellä koska tää on ihan ok. Sinä näyttele näin ja minä tiedän sen. Minä näyttelen näin, senhän me kaikki tiedämme. Mutta heittäppä sinne sekaan narri tai klovnin, se joka rikkoo kaiken. Siis niin kun

siinä mielessä, että se sotkee sen. Et se on se mikä pitäis säilyttää. (Björkman, 2010)

Vaikka hengellisessä mielessä näin ei pitäisi ajatella Björkmanin mielestä, hän henkilökohtaisesti pelkää sitä, että häneltä otetaan näyttelemisen lahja pois. Kerran hänellä oli konkreettisesti sellainen tilanne, että hän loman jälkeen palatessa takaisin näyttämölle kadotti yhden kohtauksen.

Sitä ei ollu enää. Mä en osannu näytellä sitä, mä en muistanut mitään siitä. Mä muistin jonkun idean ja ja.. rytmin, mutta en niin ku sitä sisältöä. Niin ku sen ihmisen, miten mä olin esiintynyt. Sit mulle tuli karmee olo, se kesti pari päivää, että jos multa otetaan pois tämä. Mitä mä sitten teen. Ja tavallaan se ei ole niin ku viisasta, koska jos kokee itsensä syntiseksi tai huonoksi ihmiseksi niin mä en usko että Jumala niin ku rankasee sillä tavalla, mutta mulla on kuitenkin sellanen olo, että jos ihminen ei käytä lahjaansa niin kun sen pitäis, ni on mahdollista menettää se jollakin tavalla. Se on ehkä vähän kerettiläinen ajatus, mutta mä en voi sille mitään, että se on niin ku tota viipale siitä kuumasta kivistä joka tulee päähän synnistä johon mä en enää usko. Mutta joka lapsena oli mulla hyvin vahva. Joka tietenkin lapsilla usein on, kun ne on niin egosentrisiä. Että se Jumalan uskokin on hyvin sellaista egosentristä. (Björkman, 2010)

Jos ajatellaan ihmistä, joka ei pelkää, mikä on hänen ominaisuutensa? Sellainen ihminen luottaa, mutta mihin? Pelkästään omaan itseensä luottaminen on aika pelottavaa. Henkilökohtaisesti olen kokenut, että pelot olen ylittänyt nimenomaan luottamalla Jumalaan. "Luovuus edellyttää uskoa. Usko edellyttää kontrollin luovuttamista jollekin toiselle. Se on pelottavaa ja me vastustamme sitä" (Cameron 2008, 309). Luotan siihen, että Jumala on minua rakastava Isä. Hän ei hylkää minua. Vaikka epäonnistunkin välillä, arvoni Jumalan silmissä ei muutu. Kun rukoillen luotan Jumalaan pelottavissa tilanteissa, sisimpääni astuu rauha. Sitten voin taas rauhassa keskittyä siihen, mitä milloinkin olin tekemässä. Siten vapaudun luovuuteen.

Myös Raamatussa on valtava määrä kohtia siitä, miten ihmiset ovat luottaneet Jumalaan ja Jumala ei ole koskaan hyljännyt ihmistä. mm. "Minä luotan sinun armoosi, saan iloita sinun avustasi. Minä laulan kiitosta Herralle, hän pitää minusta huolen. "(Ps. 13:6) Samasta aiheesta puhuu myös haastateltavani Niemi sekä Hannu-Pekka Björkman. He kertovat siitä, kuinka he rukoilemalla ennen esitystä tai haastavaa tilannetta saa levollisen mielen ja luottavaisen olon. Lisäksi rukous auttaa tarkentamaan ajatuksia. Niemi kertoo, että hänen ei tarvitse olla yksin, koska Jumala on hänen kanssaan myös näyttämöllä. Björkman kutsuu sitä Jumalan haltuun jäämiseksi. (Haastattelu 24.3.2010 ja Björkman 2008, 114, 111). Samoin näyttelijä-ohjaaja Kari Hakala (joka näytteli valtaavan suosion saanutta monologia Markuksen evankeliumi) kertoo luottamuksestaan pa-

han loppuun palamisen jälkeen. "Toipuminen oli hidasta, mutta silläkin tiellä on virs-
tanpylväänsä ja näköalapaikkansa: - Erään hetken muistan kirkkaasti. Seisoin yöllä
pimeässä ulkona. Ajattelin, että mulla ei ole mitään muuta kuin kaksi tyhjää kättä. Sa-
noin Jumalalle, että jos nämä kelpaavat, ota ne käyttöösi, muuta minulla ei ole. Se oli
hieno hetki olla Jumalan edessä. Se on syvintä uskonnollisuutta, mitä meillä ihmisillä
on" (Seppälä 2009, 149.)

Tietoisuuteen tuleminen auttaa luottamuksen löytämisessä. Olen usein miettinyt elä-
mässäni ylipäätään sitä, mikä merkitys on sillä, että tiedostaa omia käyttäytymismalleja
ja mistä ne juontuvat. Henkilökohtaisesti olen kokenut, että tiedostaminen auttaa en-
nen kaikkea ymmärryksenä itseään kohtaan, joka vaikuttaa muutokseen. Muutoksen
taas huomaa pidemmällä aikamatkalla, mutta tiedostamisen hetkellä voi tulla helpotus.
Björkman kertoi, että häntä helpotti hänen henkilökohtaisen pelkonsa ylittämässä Tito
Collianderin ajatus, niin kuin Björkman itse se sanoo

synti itsessään on rangaistus, ainut rangaistuksen muoto jonka Jumala tuntee.
Että synti itsessään on askel pois Jumalasta. Askel kohti pimeyttä. Mitään muuta
ragaistusta ei ole. (Björkman, 2010)

Kun Björkman oli lukenut tämän lauseen, hän koki sen lauseen tulevan eläväksi. Sen
myötä Björkmanille tuli myös helpotus. Niemi taas koki ylittävänsä pelkonsa rukouksen
lisäksi sillä, että käy läpi syitä siihen miksi joku vaikuttaa niin pelottavalta. Lisäksi hän
haluaa kasvaa pois muiden ajatuksista ja lehtikirjoituksista. Mitä sitten, jos mokaa?

Jos mokaa ni se ei todellakaan ole niin vakavaa. Et joskus se saa niin älyttömiä
mittasuhteita. Tää ammatti, täs ei kuitenkaan voi tehdä kauheesti pahaa. Muissa
ammateissa jos mokaa, saattaa olla jonkun henki vaarassa. Ni tää nyt on ihan eri
asia, et jos mokaa niin sit mokaa. (Niemi, 2010)

3.4 Syvällä sydämessä

Olen monta kertaa kyseenalaistanut oman paikkani elämässä. Vuosia sitten epäröin
vahvasti omaa ammattiani. Kyseenalaistin omat pyrkimykseni ja mietin ankarasti mistä
unelmani olivat syntyneet. Oliko teatterialan lähtökohdat minulle median antaman ku-
van, perheeni vai itseni luomat? Tässä kriisissä kirjoitin seuraavan anekdootin; "Unel-
mat antaa siivet, joilla lentää päin seiniä" (Leikas, 2007). On olennaista olla matkalla
minuuteensa, koska jo pelkästään suunta oikeaan avaa lukitut ovet. Olla matkalla jon-
nekin muiden asettamien pyrkimysten takia, aiheuttaa vaan hämmennystä ja epätietoi-

suutta. Cameron sanoo, että "mikäli haluamme löytää lahjojemme, unelmiemme ja pyrkimystemme kimaltelevat suonet, meidän on aktiivisesti etsittävä niitä, sillä ne ovat hautautuneet muiden ihmisten negatiivisten (tai yksinkertaisesti värien tai harhautuvi-
en) tulkintojen alle. Niin kuin kullankaivajat, me etsimme näitä salaisia rikkauksien esiintymiä. Me poimimme löytämiämme minuutemme murusia, jotka ovat kätkeytyneinä elämämme pinnan alle. Me tuomme nämä aarteet päivän valoon, puhdistamme ne ja julistamme ne omiksemme. Jokainen aitouden pala, jonka kykenemme omistamaan, muodostaa osan kultasuonestamme." (Cameron 1999, 23.) Tämän kriisini aikana kirjoitin paljon päiväkirjaa, jota on nyt antoisaa lukea. Rehellinen matka on luovuuden hyvä ystävä.

Sekä Raamattu että Cameron puhuvat todellisen totuuden löytämisestä sydämen syvyydestä. Itse ajattelen sen niin, että minuus, se joka elää, hengittää ja luo, asuu sydämessä. "Aitoon taiteeseen vievä tie kulkee minuuden kautta. Tarkemmin sanottuna se kulkee sydämen, ei pään kautta. Rakkautesi, vihasi, arpesi, kunniasi, pelkosi, tappiosi ja voittonsi - sydämesi on kaiken ydin. Taide on sydämessä." (Cameron 1999, 62.) Raamattu taas sanoo näin. "Ennen muuta varjele sitä, mikä on sydämessäsi - siellä on koko elämäsi lähde". (Sananl. 4: 23) ja "Te opitte tuntemaan totuuden, ja totuus tekee teistä vapaita" (Joh 8:32) Lähtökohtaisesti siis molemmissa tavoitellaan samaa asiaa: totuutta sydämen syvyydestä saakka.

Koska luovuus asuu sydämessä, todellisessa minässä, on sen varjeleminen todella tärkeää. Ja on sanomattakin selvää, että jos sydän on vioittunut, se täytyy parantaa, jotta se voi taas elää/luoda. "Luovien mielitekojen alkuperä on sydämessä. Mikäli tuo sydän on vahingoittunut, se täytyy parantaa, jotta kultasuonemme pääsee virtaamaan vapaasti" (Cameron 1999, 18.) Tähän matkaan voi löytää erilaisia reittejä. Cameronin tie totuuteen on hyvin omavoimaista. Hän puhuu kirjassaan paljon siitä, kuinka itse voimme vapauttaa itsemme luoviksi. Tärkein asiamme on keskittää ajatuksemme itseemme. Sen lisäksi hänen mukaansa matkalla itsensä vapautumiseen auttaa mikä tahansa uskonto. "Kohtalosi on saapua sisäisen totuutesi luo, paikkaan, joka on niin liikkumaton, niin keskeinen ja niin paljon sinä, että juuri sinä olet keskikohta. Tässä täyttymyksessä meillä on aktiivinen kumppani, jota kutsun Suureksi Luojaksi. Eräät kutsuvat tätä voimaa Jumalaksi, korkeammaksi voimaksi, Kristukseksi, Suureksi äidiksi tai yksinkertaisesti Taoksi tai voimaksi. Jokainen meistä saattaa nimetä tai nähdä tai kokea tämän voiman eri tavalla, mutta Luovuuden tien ja Kultasuonen keinojen avulla voimme luoda

yhteyden ja tunteen jatkuvasta yhteistyöstä." (Cameron 1999, 25.)

Raamatussa näkökulma on toisaalla. Isä pyytää meitä kääntymään häntä kohti (ei siis kääntymään sisäänpäin eikä muihin Jumaliin), sillä hän on sydämemme parantaja. Hän on luonut meidät ja tuntee meidät itseämme paremmin. Vain hän yksin voi antaa meille uuden sydämen. "Minä annan teille uuden sydämen ja teidän sisimpäanne uuden hengen. Minä otan teidän rinnastanne kivisydämen pois ja annan tilalle elävän sydämen." (Hes. 36:26) Raamatussa on myös monta mainintaa siitä, ettei ole muita Jumalia kuin Hän. "Minä, minä yksin olen Herra, ei ole muuta pelastajaa kuin minä" (Jes. 43:11)

"Raamattu näkee sydämen kaiken luovuuden, rohkeuden ja vakaumuksen lähteenä. Se on uskomme, toivomme ja tietenkin rakkautemme lähde. Se on koko elämämme lähde (Sananl. 4:23), olemassaolomme ydin, olemisemme keskus, elämämme oikeus." (Eldredge 2005, 56.) Uskon, että Jeesus tuli vapauttamaan meidät nimenomaan luovaan vapauteen, jossa uskallamme olla sitä, miksi meidät on luotu. Raamatussa sanotaan "vapauteen Kristus meidät vapautti". (Gal 5:1) Siinä, että Jeesus kuoli puolestamme ja että meillä on yhteys taivaaseen, on paljon enemmän. Kyse on nimenomaan vapaudesta. Raamatussa painotetaan valtavasti rakkautta. "Pelkoa ei rakkaudessa ole, vaan täydellinen rakkaus karkottaa pelon. Pelossahan on jo rangaistusta; se joka pelkää, ei ole tullut täydelliseksi rakkaudessa." (1 Joh. 4: 17-18) Myös Heinimäki on tuonut kristillisen rakkauden ajatuksen artikkelissaan esille: "Kristillisen käsityksen mukaan Jumala on rakkaus. Me rakastamme, koska Jumala on ensin rakastanut meitä. Jumala on rakkaus, ja Jumala on luonut ihmisen omaksi kuvakseen. Ihminen on luotu rakkauden kuvaksi. Kaikki ihmisen rakkaus, myös täysin maallinen ja lihallinen rakkaus, on heijastusta siitä, että Jumala rakastaa maailmaa." (Heinimäki 2010, 7.)

Lapsilla on luottamus heitä rakastaviin aikuisiin. Siksi heillä on vapaus luovuuteen. He tuntevat olonsa turvallisiksi toteuttaakseen itseään. Vanhemmat kannustavat vierellä nauttien lapsensa hapuilevista piirustuksista, leikeistä, tuotoksista - aikuisina meillä usein puuttuu tämä tukiverkosto. Vierellämme on usein enemmän niitä ihmisiä, jotka kilpailevat kanssamme paremmuudesta. Tai sitten me itse kilpailutamme itseämme vertaillen omaa tekemistämme muiden tekemiseen. Mitä pienempiä lapset ovat, sen kauempana kilpailu on heistä. He leikkivät ja luovat, koska se on luonnollinen osa heidän kasvuaan. Eivät he lopeta leikkimistään sen takia, etteivät osaa sitä tai että joku

muu on siinä parempi. Lapsina meistä jokainen on toteuttanut täysillä ilman kyseenalaistusta meihin asettua Jumalan DNA:ta leikkimällä ja luomalla. Mitä vanhemmaksi olemme tulleet, sitä enemmän tuo luonnollinen sisältä pursuava luovuus hiipuu kolhiintuessamme elämän poluilla.

Uskosta elävä ihminen luottaa (tai ainakin tulisi luottaa) rakastavaan Isään, jonka tahto on hyvä. Jeesus vapautti tämän väylän, avasi ovet suoraan isän luokse. Kun ihminen luottaa Isään, Jumalaan, hänellä on vapaus luovuuteen. Hänen ei tarvitse kilpailla muiden kanssa olemassa olostaan, koska Isä rakastaa tekemisiämme täydellisesti. Isä haluaa viettää kanssamme jokaisen hetken ja parantaa meidät menneisyyden haavoista, jotka juuri usein estävät meitä vapautumasta luovuuteen. Parantaessaan meitä Hän avaa inspiraation lähteen ja kannustaa meitä löytämään oikean identiteettimme. Ja usein löytäessämme enemmän itseämme käsittelemme lapsuutemme kokemuksia.

Mä tiedän, et monet näyttelijät inhoo sitä ajatusta tulkia lasten kaltaisiksi. Että teidän täytyy tulla lastenkaltaisiksi. Se on itseasiassa sen Dostojevskin idiotissa myöskin niin ku "olemme onnelliset, että me olemme tällaisia lapsia." Lapsissa löytyy.. ja lapsen kaltaisuuudessa.. ja luovuus on regressiota. Jollakin tasolla. Se on myös psygoanalyttisen teorian mukaan regressiota, mut se ei ole regressiota siinä mielessä kuin häiriintyneen ihmisen mieli, jolloin regressio on suojaavuutta, vaan taiteessa se muuttuu luovuudeksi. Eli taantuminen niihin lapsuuden vapaisiin assosiaatioihin. Sen takia luultavasti ihminen vanhetessaan ja usein taiteilijat palaa yhä syvemmälle lapsuuteensa. Ja sieltä tulee sitä kamaa. (Björkman, 2010)

Rehellisyys ja sydämen totuus on tärkeää ja olennaista, koska mitä enemmän tuntemme itseämme, voimme ammentaa luovuutta niin pienissä kuin suurissa asioissa. Lapsi on myös rehellinen. "Lapset ovat suloisia suorapuheisuudessaan. Mutta myös pelottavia. Joskus he tölväisevät pahastikkin, niin että suorastaan loukkaantuu. Mutta eihän voi näyttää loukkaantumistaan, silloinhan menettäisi kasvonsa. Tätä kasvojen menettämistä me aikuiset pelkäämme. Mitä se itse asiassa tarkoittaa? Kasvojen menetytys? Sitäkö että paljastumme haavoittuviksi? Menetämme suvereeniuutemme, tulemme inhimillisiksi? Me ihmiset pelkäämme näkyväksi tulemistä. Emme uskalla näyttää tunteitamme, tarpeitamme, todellisia ajatuksiamme. Emme myöskään luovuuttamme, tehdä asioita uudella tavalla ja tulla siten näkyviksi. Emme uskalla tuoda esiin mitään sellaista, missä persoonamme näkyisi." (Hellsten 2010, 14.) Kun ajattelen teatteria lähtökohdanaan, niin miten paljon mielenkiintoisempia esityksiä tulee niiden ihmisten käsistä, jotka tekevät sen rehellisesti. Miten paljon mielenkiintoisempaa on katsoa esiintyjää, joka on avoimesti esillä. Björkman puhuu roolin rakentamisesta näin:

Totta kai on hemmetin vaikeeta olla koko ajan lavalla ja puhua vieraan ihmisen sanoilla, kirjailijan sanoilla, mutta jos ajatellaan mistä rooli syntyy. Rooli syntyy tekstistä ja sitten siitä näyttelijästä, jotka törmää yhteen. Siis siinä ei oikeastaan oo niin ku muuta. Tämönen teksti, tämönen näyttelijä. Sit ne lyödään näin (Björkman löi kädet yhteen) ja sit siellä on ohjaaja, joka ohjaa. Sit siel on se kolmas juttu. Mut siinä risteyksessä ohjaajat näyttelijät, sieltä syntyy se maailman kuva. Sieltä on myös mahdollista nousta esiin se näyttelijän maailmankuva. Koska siinä on se, mihin kaikki pistetään. Siihen kolmiyhteyteen. Ja silloin ehkä tulee kysymykseen se syvyys. Mä huomaan, että ehkä... silloin tulee ehkä se herkkyys ja.. hauraus. Ne asiat, joita näyttelijän ei koskaan pitäis piilottaa. Vaan antaa niitten näkyä. Ja silloin tullaan myös tällaseen raamatullisen heikkouden.. heikkouden näyttämiseen. Et se vahvuus ei ole kiinnostavaa lavalla vaan se mitä hauraampi, mitä läpinäkyvämpi, läpikuultavampi ihminen on, sitä enemmän sitä tulee ulos. (Björkman, 2010)

Mitä avoimempi esitys on työryhmän puolesta, sitä enemmän katsoja saa samaistumispintoja. Näin ollen esitys palvelee tekijänsä lisäksi myös katsojaa. Samalle se on taiteilijana todella jännittävää ja pelottavaakin. Itsensä laittaminen teokseensa on pelottavaa. Mitä sitten tapahtuu, kun ohjatessa näytelmäni saakin murskaavan kritiikin tai rooli-hahmoani ei kukaan jaksa katsoa? Sitten olemme jo oravanpyörässä, sillä nimenomaan pelot estävät meitä toimimasta ja näin me vältämme tekemästä niitä asioita, joita todella haluamme.

4 TAIDE - MATKA SALATUIMPAAN

Taide on maailma, joka ei aina ole selitettävissä. Siitä voi ymmärtää rakenteita, on olemassa teorioita, näyttelijän työssä on metodeja, maalauksessa on tekniikkoja. Sitä voi opiskella ja sen tekijänä voi kehittyä. Mutta parhaimmillaan taide on matka salatuimpaan, johon ei löydy selitystä.

4.1 Taiteen äärellä

Mitä taide on minulle? Koen, että pyrimme ihmisinä jäljittelemään taiteella sitä todellisuutta, mitä me elämme. Teemme sen samalla tavalla kun lapset leikeissään tai kuunnellessaan satuja. Taiteessa saamme käydä läpi mennyttä elämää ja sen avulla saamme myös valmistautua tulevaisuuteen.

Teatterin pitäisi laajentaa ihmisten ajattelutapaa ja kykyä nähdä asioita. Kun näemme tuttuja asioita, voimme samaista ja sitä kautta käsitellä omia ajatuksia ja tunteita. (Niemi,2010)

Taiteessa peilaamme itseämme. Samalla se vahvistaa myös minuutta; olen uniikki - ainutlaatuinen. Kukaan ei voi luoda samaa kuin minä, kukaan muu ei tunne minun tunteita, ei ajattele minun ajatuksiani. Olen speciaali yksilö.

Kokonaisuutena taide on kanava siihen, että saamme etsiä ja haastaa muita etsimään. Taiteessa saamme löytää ja kadottaa jälleen. Saamme ottaa hetkestä kiinni ja hävitä tyhjyyteen. Saamme luoda uutta.

Mitä mielestäni taiteessa tapahtuu? Kun ihminen tekee taidetta, hän on siinä teoksensa luoja. Ihminen jäljittelee siinä jotain sellaista, mihin meidät on kutsuttu. Meidät on kutsuttu välittämään taiteen avulla maailmankuvaamme. Björkman sanoo, että maailmankuvan välittyminen on tärkeä asia näyttelijän työssä. Maailmankuva ei hänen mielestään koskaan ole suhteessa lineaariseen historiaan vaan se on aina myös suhteessa hengelliseen maailmaan. Se on vertikaalilävistäjä. Meillä on henkilöhistoriallisia kerroksia, eli varhaislapsuus, lapsuus, puberteetti ja aikuisuus. Sen lisäksi siellä on hengelliset kerrostumat.

jos niistä ei pidä huolta, tai kiinnitä niihin huomiota, ne ikään kuin jotenkin liudentuu. Että taiteilijan tehtävä on jotenkin vahvistaa niitä ja käyttää niitä jotenkin hyväksi. Mä huomaan että mitä vanhemmaksi mä tulen, sitä enemmän siitä tulee, totta kai, lapsuus ja ne asiat, mitä siellä on. Ja silloin kuin näyttelijä sanoo repliikkinsä lavalla, missä se käy, ennen kuin se ilmastaan. Kuinka syvällä se käy ja mitä ajatuksia siihen liittyy matkalla. Sitä mä tarkotan sillä vertikaalilävistäjällä, et se putoaa ihmisessä johonkin, ja kun ihminen putoo ja sieltä tulee, se on kiinnostava hetki. Se kun näyttelijä putoo johonkin. Se on ikään kuin sen egon ulkopuolella. Se on myöskin niin ku tämmöstä haurautta. Että näyttelijän täytyy uskaltaa olla hauras. Tai taiteilijan olla hauras. Mitä subjektiivisempi se on, sen ymmärrettävämpi se on. Et jos se subjektiivisuus puuttuu, siihen tulee vaan nokkeluutta, ja älykkyyttä, mut harvoin koskettaa ketään. Et se subjektiivisuus on jotenkin sellaista niin ku kunnan rehellisyyttä. Se on sen totuuden hakemista, vaikka se on yleensä piilossa meiltä, kätöksä. Mutta että sitä jäljittää silti koko ajan. (Björkman, 2010)

Raamatun luomiskertomus on nimensä mukaan luomista. Jumala loi sanallaan maailman, teki siitä elävän. 1 Moos 1: 3 sanoo: "Jumala sanoi: tuloon valo!, ja valo tuli". Me luomme taiteessa maailmaamme kuvittaen sitä sanoilla ja teoilla. Me herätämme teoksemme henkiin. Tarkoitin sitä, että ihminen saa ideansa aina jostain ympäriltään tai sisältään lähtevistä impulsseista. Impulssit ovat kytköksissä ympärillämme oleviin

asioihin sekä menneisyyden kokemukseen.

Ammennan luovuutta itsestäni aika paljon, kokemuksista ja tuntemuksista mitä on ollu. Ja siitä mitä näkee ympärillä. (Niemi, 2010) Tähän luomiseen liittyy jotenkin niin isoa käymistä ihmisessä, että se heijastuu joka paikkaa. Että se heijastuu tonne alitajuntaan eli sitä kautta omaan persoonaan ja ympäristöön ja ja.... Sillon kun ollaan tekemisissä luomisen voimien kanssa mä koen et se soppa keitetään tässä kaikesta missä me eletään ja ollaan. Ja se ei usein synny, jos ei sitä kunnolla hämmennä sitä. (Björkman 2010)

Näin katsottuna taide on aina kuvaus jostakin sen hetkisestä lopputuloksesta. Kuitenkin me ihmisinä pyrimme aina vain jäljittelemään sitä todellisuutta, mikä on jo luotu, mikä on jo eletty.

Raamattu kehottaa meitä etsimään Jumalaa. Mm. Daavid sanoo "sydämeni muistaa sinun sanasi: "Etsikää minun kasvojani." Herra, minä tahdon etsiä sinua."(ps.27:8). Tehdessämme taidetta, etsimme. Ainakin minä etsin, tutkin ja löydän uusia kysymyksiä. Haluan tehdä hyvää jälkeä ja löytää teoksiini asioita, jotka saavat minut ja muut edes hetkesi pysähtymään sen äärelle. Tässä kohdassa haluan lainata opettajani Metsälintu Pahkisen opinnäytetyössä olevaa ajatusta: "Olen luonteeltani sosiaalinen ja ulospäin suuntautunut, ainakin koreografiksi. Pahin pelkoni on se, että kukaan ei ymmärtäisi teoksiani ja jäisin omien kysymysten kanssa täysin yksin. Vaikka olen vahvalla ammatti-identiteetillä ja itsetunnolla varustettu keski-ikäinen nainen, etsin itselleni edelleenkin esikuvia: sielun sisaria ja veljiä, joiden kanssa jaan saman ihmettelyn maailman ja ihmisen edessä." (Pahkinen 2008)

Teoksen äärellä tutkin aina jotain. Vaikka se ei koskaan edes ole samaa, mitä teen ja mitä tutkin, olen aina liikkeessä, uteliaana. Oli se sitten suunnattuna ulos tai sisälle, sinulle tai minulle, se ei ole pysähtynyttä, vaan siinä on elämä. Se on tutkimista, se on etsintää. Ja missä muussa tilanteessa voimme löytää Jumalan, kuin etsimisessä, mihin meidät siis on kutsuttu, vaikka emme edes tietoisesti sitä etsisikään. Etsiminen on tarvetta löytää ja tulla löydetyksi. Björkman sanoo, että viimekädessä näyttteleminen lavalla ei ole kohtaamista yleisön kanssa, vaan se on kohtaamista Jumalan kanssa. Oikein koottu esitys kohoaa ylöspäin. Ilman sitä katharsista ei synny, koska se on puhdistava voima.

4.2 Totuuden näyttämö

Jeesuksen puheet ja vertaukset herättivät kuulijoissa suuria tunteita. Kuulijat saivat kokea valtavaa helpotusta, hämmennystä, kiivautta, vihaa, ihailua jne. Näitä tunteita Jeesus yhä edelleen herättää. Fariseukset hermostuivat ja väittivät Jeesuksen pilkkaavan Jumalaa. Syntiset saivat kokea armahdusta. Väkijoukot seurasivat Jeesusta minne tahansa Hän menikin. Väkijoukot. Miten se on mahdollista? Sitähän teatteri ja elokuva kaipaavat - katsojia ja kuulijoita, ihmisiä jotka kokevat olevansa puhuteltuja. Suurin osa saa kuitenkin vain minimaalisen vähän katsojia osakseen. Harvat teokset vetävät puoleensa väkijoukkoja, enkä osaa edes sanoa, onko mikään esitys vetänyt niin paljoa väkeä, että siitä puhuttaisiin vielä vuosi tuhansien takaa. Miten Jeesus sen teki? Jeesus puhui totuutta ihmisen salatuimpaan saakka. Jouko Lönnqvist sanoo "monet teokset ovat saavuttaneet mainetta nimenomaan koskettavuudellaan ja kyvyllään tavoittaa laajojen ihmismassojen kokemusmaailma". (Karttunen, Niemi & Pasternack 2007, 102).

Jeesuksen tavoite ei ollut tarinassa, vaan pelastetussa ihmisessä. Vertauskuva oli väline välittää tietoa, tällä kertaa maailman tärkeimmästä asiasta. Onpa mielenkiintoista pohtia, mikä onkaan sitten taiteiden tekijöiden motiivi. Oman ammattini kannalta katsoen mielenkiintoista on juuri pohtia teatteri - ja elokuvafoorumia tältä kannalta. Mitkä ovat meidän motiivimme, miksi haluamme katsojia. Onko tarkoitusperä oman edun tavoittelussa, egon pönkityksessä, rahassa vai palveluksessa; minä haluan kertoa sinulle jotain, jolla elämäsi muuttuu. En väitä, etteikö taidetta voisi tehdä vain taiteen vuoksi, mutta haluan laajentaa ajattelutapaa sen ulkopuolelle. Lönnqvist jatkaa: "Taideteos on kuitenkin ansainnut olemassaolonsa jo sillä, että se kertoo ainakin yhdestä ihmisestä, tekijästään." (Karttunen, Niemi & Pasternack 2007, 106).

Minusta on mielenkiintoista, kuinka Björkman avaa tästä aiheesta ajatuksia näyttelijän kannalta ja tuo minulle samalla uusia näkökulmia. Psalmissa 51 sanotaan "Murtunut mieli on minun uhrini, särkynyttä sydäntä et hylkää Jumala." Tämä kohta on edustanut Björkmanille näyttelijän työtä, mutta ei tämän kohdan surulliselta kannalta, vaan siinä on jotain joka johdattelee Venäläisten Jumalan hullujen jurodivyiden kautta narri perinteeseen. Itsensä naurettavaksi tekemiseen, mutta samalla totuuden puhumiseen. Tämä menee tietyn hierargian mukaan. Venäjällä ja Brysantissa oli munkkeja, jotka ottivat päälleen ankarimman kidutusmuodon, eli tekeytyivät hulluiksi. He ottivat päälleen kaiken pilkan ja kivityksen. Samaan aikaan he arvostelivat mitä vaan. Esim. Iivana Jul-

ma ei uskaltanut koskea niihin, koska ne olivat niin pyhiä. Hänelle jurodivyi sanoi, että "mitä sä turhaan paastostat ja samaan aikaan juot ihmisverta?" Kuitenkin Jumalan hullun täytyi piilottaa pyhyytensä, hirveä paradoksi. Jos ne paljastuivat, ne pakenivat. Jumalan hullun jälkeen tulee narrit. Hovinarrit, joilla on totuuden puhumisen aspekti, mutta ei enää uskonnollista kehystä. Hovinarrit olivat koskemattomia. Jos vieras suuttui hovinarrille, se oli kasvojen menetys. Ne olivat yleensä rujoja kyttyräselkiä sen takia, että ne saivat sanoa alhaaltapäin totuuksia.

Ja sitten tulee näyttelijä. Mä pistin tämmösen hierargian, koska meiltä on kadonnut se totuuden puhumisen aspekti. Se voi olla, mutta se ei välttämättä ole, jos ei ite pidä siitä huolta. Se tehtävä on hämärtyne. Jumala.. Houkka (Jumalan hullu) palvelee Jumalaa ainoastaan, ei ketään kuningasta. Sen suhde maailmaan on monologinen. Narrilla se muuttuu dialogiseksi. Eli Jumalan hullu ei yleensä kommunikoi yleisönsä kanssa. Se puhuu vaan totuuksia. Mut narri odottaa jo vastausta. Sano vaan, mä pistän paremman. Ja sit mä ite mietin, et onks meillä mahdollisuuksia, et onks mulla näyttelijänä enää mahdollisuutta olla täällä hierargian alapuolella, ottaa täältä jotakin. (Björkman, 2010)

Sen lisäksi, että Jeesus veti puoleensa väkijoukkoja joissa oli ihmisiä kaikista ihmiskunta luokista, teatterille mielenkiintoinen puoli oli siinä, miten Jeesus puhui ihmisille. En koskaan päässyt vastaamaan Kotkan kaupunginteatterin johtajalle Ilkka Laasoselle hänen esittämänsä kysymykseen, mikä minut on tuonut teatterin pariin. Hän kysyi sen ensin Kaisa Korhoselta, kun olimme tulossa Laasosen kyydissä Kotkasta kohti Helsinkiä harjoitus viikon jälkeen. Olin silloin Korhosen assistenttina. Ensiksi Korhonen vastasi kysymykseen "Ihmiset. Sosiaalisuus. Yhdessä tekeminen". Laasonen myötäili Korhosen vastausta ja sanoi olevansa samoilla linjoilla. Minä en osannut vielä silloin vastata, vaikka mielessäni oli jo kuva siitä, miksi minä olen tullut teatterin pariin.

Ja se vastaus on tarinat. Sadut. Kertomukset. Myytit, jotka vievät meidät syvälle syvyyksiin koskettaen jotain sellaista mitä ei muuten näe, koskettaen jotain mitä ei muuten sanoiksi voi pukea. Jeesuksen ambiittio ei varmasti ollut teatteri, mutta jotain hyvin mielenkiintoista Eldredge tuo esille *Sydän eläväksi* kirjassaan. "Kuvittele olevasi elävän Jumalan Poika. Olet tullut maan päälle pelastamaan ihmiskunnan. Sinun tehtäväsi on kertoa totuuksia, joita ilman rakkaimpasi hukkuvat ikuisiksi ajoiksi. Tekisitkö sen tällä tavalla? Ihan oikeasti? Peltoon kätkeyty aarre? Taikinaklimppi? Kymmenen morsiusneitoa ja joku öljyjuttu? Miksi hän ei sano asiaa suoraan selkein sanoin - miksei hän mene ytimeen? Mitä virkaa kaikilla vertauskuvilla on?... ja luullakseni on että hän tietää erittäin hyvin mitä on tekemässä. Niin kuin Dallas Willard meitä muistuttaa, Jeesus on ne-

rokas. Hän on viisain koskaan elänyt ihminen. Joten miksi kertomukset? Me internetin ja kännyköiden ja sääkanavien lapset luulemme olevamme valaistuneita. Mikään ei onnistu jujuttamaan meitä, me haluamme silkkvoja tosiasioita, asiat pohjamutia myöten. Siispä väittämistä on tullut meidän tapamme ilmaista mikä on totta ja mikä ei... Väittäjä puhuu järkeä, mutta kerrottu tarina puhuu suoraan sydämelle. Olemme kertoneet toisillemme tarinoita aikojen alusta saakka. Se on tapamme tuoda esiin ajattomia toituksia, siirtää niitä sukupolvelta toiselle. Ja sen vuoksi kun Jeesus tulee paikan päälle, hän puhuu sellaisella tavalla, että se ohittaa järjelliset puolustuskantamme ja riisuu sydämen aseista. Hän kertoo tarkoituksenmukaisen tarinan." (Eldredge 2005, 36, 37.) Opinnäytetyöni aihe on ollut minulle tärkeämpi, kuin osasin aavistaa. Tämä on yksi tärkeimmistä löydöistäni. Tämä, kuinka Jeesus puhui ihmisille vertauskuvoin. Kaisa Korhosen mukaan "todellisuus ei koskaan suostu sellaisenaan näyttämölle. Aina kun on kyse elävästä teatterista, syntyy allegorioita, vertauskuvia." (Kinnunen-Riipinen 2000, 20.) Samasta puhuu myös Björkman. Hänen mukaansa teatteri niin kuin uskontokin on paradoksien kieltä, jossa ei sanota suoraan, vaan puhutaan symbolein.

Usein, kun katson mieheni kanssa televisiota tilanne päättyy hänen seuraaviin sanoihin: "Ei sun kanssa voi katsoa mitään, kun sä heti vertaat sitä meidän elämään." Käsittelem paljon asioita näkemieni asioiden kautta. Lisäksi varmaan suurimmat elämykseni tulevat katsellessani tarinoita eri muodoissa. Koin valtavan elämyksen, kun katsoin Helsingin kaupunginteatterin tanssiryhmän esitystä *XPSD*. Näyttämö vilisi mahtavaa liikettä ja äänimaisemaa, joka sai minut melkein lentoon ja välillä yllätin itseni keinuvan paikallani heidän tanssiessaan. Esityksessä oli yksi kohta, joka vaikutti minuun erityisen voimakkaasti. Siinä nainen A ja mies B tanssivat. Mies valui liikkeellä lattia tasoa ja tarrautui naiseen. Lopulta mies jäi maahan, eteen, keskelle näyttämöä paikoilleen, kuin kuollut. Nainen A seiso hetken hänen vieressään ja lähti sitten hyvin hitain askelin kävelemään pois näyttämöltä sen eturamppia seuraten näyttämön oikean puoleiseen nollaan yleisöstä katsoen. Vielä kun nainen A seiso miehen vierellä, nainen B tuli näyttämön vasemmasta nollasta esille. Nainen B lähti kävelemään kohti miestä Naisen A poistuessa. Kun nainen A oli poissa, nainen B oli miehen vierellä, hänen selän takana. Nainen B seiso siinä hetken, jonka jälkeen hän kosketti miestä jalkaan. Mies sai siitä impulssin nousta ylös ja hetken kuluttua hän poistui näyttämöltä, mutta niin, ettei hän koskaan nähnyt naista B. Kaikki tapahtui aaltoliikkeen omaisesti, jouhevasti, täydellisesti. Tämä kuva nosti kyyneleet silmiini ja nostaa vieläkin sitä ajatellessa. Kuinka usein elämä riipotteleekaan meitä ja yritämme tarrautua siihen. Lopulta lamaannumme, mikään ei

tunnu pelastavan meitä henkiseltä (tai fyysiseltä) kuolemalta. Kunnes... Joku vaan nostaa meidän ylös. Saamme vapaasti lähteä kulkemaan ilman pakonomaista pyristelyä ja elämästä kiinni pitämistä. Tässä tapauksessa Nainen A oli elämä, johon tarraudumme kiinni, mies on minä ja Nainen B Luoja, joka nostaa meidät jaloillemme. Olin kosketettu. (XPSD. 2010)

Myös Niemi kokee, että mennessään katsomaan teatteriesitystä, hän haluaa tulla kosketetuksi.

Ja sit mä saatan kyllä mennä teatteriin ihan nautinnon vuoksi. Et jos mä meen vaikka kuuntelemaan tai kattomaan musikaalia niin se kauneus, kauniit laulut tai räväkät laulut taikka mitä vaan, se on niin ku se taide joka koskettaa. Ja näyttelijänä näyttämöllä mä haluan antaa sit just noita elämyksiä. Näyttelijänä se on tosi hauskaa ja etu se, että saa eläytyä moneen eri tilanteeseen ja hahmoon. Se rikastuttaa ja haastaa samalla mua, mun ajatustapaa. (Niemi, 2010)

En ole siis ainoa, joka kaipaa saada tulla kosketetuksi. Nyt palaan takaisin tämän osion alkupuolelle. Vertauskuvassa Jeesus kertoo tarinan, johon ihminen voi samaistua ja verrata elämäänsä. Taide ja tarinat ovat elintärkeitä ihmisille, koska niiden avulla päästään eroon järjestä ja voidaan puhua sydämen kieltä, kieltä jolle ei löydy aina sanoja. Tämä kieli kykenee muuttamaan näkökulmaani johonkin asiaan sekä pystyy auttamaan minua ymmärtämään monia asioita. Tämä kieli saa myös tunteeni eri tavalla esille. Tämä kieli voi puhua sydämen kieltä. "Miksi on niin kuin Frederick Buechner on sanonut, että "tuoksahdus ilmassa, tietty laulunpätkä, vanha valokuva, joka tipahtaa kirjan sivujen välistä, jonkun ääni eteiskäytävällä saa sydämeni hypähtämään ja täyttää silmäni kyynelillä"? Siksi, että muistimme varasto sijaitsee sydämessämme." (Eldredge 2005, 62.)

Mitä teatteri ja taide ylipäättään voisi ottaa opikseen Jeesuksen esimerkistä? En ole ainut, joka pitää Jeesusta malliesimerkkinä. Mikael Junger sivuaa hieman aiheitani kiinnostavasti puhuen siitä, kuinka Jeesus on mallijohtaja. "Esimerkki hyvästä modernista johtajasta on Jeesus. Hyvän paimenen johtajafiilistä kaivataan työpaikoilla." Sitten hän jatkaa, kuinka vanhoillinen ajatus johtajuudesta pelolla ja tiedon panttaamisella on lopetettava. (Lipponen2010, 26.) Vaikka Junger puhuu firmojen johtamisesta, koen että sama on kyseessä myös teatterissa. Itse olen halunnut ohjaustilanteissa seurata ennen kaikkea Jeesuksen tapaa johtaa. Koska Hän on Jumalan poika, Hän varmasti tietää, miten ihmisiä parhaalla mahdollisella tavalla johdetaan. Ja vaikka ei olisikaan, niin onhan Hänen tapansa johtaa ja käsitellä ihmisiä ollut jo aivan historiallisestikin aika

käänteentekevää. Lisäksi koen, että Jeesuksen näyttämä malli on myös siinä, kuinka kerronta voi olla väline totuuden näyttämiseen.

4.3 Ihminen, luovan Jumalan vapaa lapsi

Useimmat meistä tuntevat luomiskertomuksen. Luomiskertomuksen lopussa tapahtuu ihmisen syntiinlankeemus. Otan sen tässä esille, koska siinä korostuu jotain hyvin aikutlaatuista. Kun Jumala loi ihmisen, Hän todella antoi meille vapaan tahdon. Se ilmeni kahden puun avulla, jotka olivat paratiisissa. Toinen oli hyvän ja pahan tiedon puu ja toinen oli elämän puu. "Herra Jumala sanoi ihmiselle: Saat vapaasti syödä kaikista puista, vain siitä puusta, joka antaa tiedon hyvästä ja pahasta, älä syö, sillä sinä päivänä, jona siitä syöt, olet kuoleman oma." (1. Moos. 2: 16-17) "Sitten Herra Jumala sanoi: "Ihminen on nyt kuin me: hän tietää sekä hyvän että pahan. Ettei hän nyt vain ota elämän puusta hedelmää ja syö ja niin elä ikuisesti!" (1. Moos. 3: 22) Monesti on mietitty, jos Jumala todella on rakastava isä, miksi hän sitten antoi ihmiselle edes mahdollisuuden syödä tuosta puusta? Samalla voisimme myös miettiä, miksi Jumala oli niin hölmö, että teki ihmisestä moraalisiin valintoihin kykenevän yksilön. Miten meidän vapaa tahto olisi ilmennyt muutoin kuin valinnalla rikkoa Jumalan tahto? Siinä Jumalan rakkaus tulee juuri ilmi, että Hän antoi tuon mahdollisuuden, ja että Hän karkotti ihmisen sen jälkeen pois paratiisista. Nyt jos ihminen olisi jäänyt sinne ja syönyt tuosta toisesta puusta, olisimme jääneet ikuisen pelon orjuuteen. " Niin Herra Jumala ajoi ihmisen pois Eedenin puutarhasta ja pani hänet viljelemään maata, josta hänet oli tehty. Hän karkotti ihmisen ja asetti Eedenin puutarhan itäpuolelle kerubit ja salamoivan, leimuavan miekan vartioimaan elämän puulle vievää tietä". (1. Moos. 3:23-24)

Uskon, että meidän todellinen paratiisi ei ole se mennyt paratiisi, missä Aatami ja Eeva elivät, vaan se mikä on tuleva. Koska silloin me olemme jo omat valintamme tehneet ja voimme elää todellisessa vapaudessa Isämme läsnäolossa.

Siksi Isä antoi meille toisen valinnan Jeesuksen syntymän ja kuoleman myötä syntiinlankeemuskertomuksen jälkeen. Nämä kaksi valintaa on tehnyt meille mahdolliseksi kaikki elämän valinnat. Kaikki pienet valinnat ja isot valinnat. Kaikki valintatilanteet ovat seurausta siitä, että Jumala loi meistä ihmisen, jolla on kyky valita.

Tämä juontaa meidät suoraan myös taiteen mahdollisuuteen. Vaikka emme tietoisesti uskoisi olevamme Jumalan lapsia tai emme uskoisi raamattuun, meistä ei poistu se tosiasia, että me olemme älyllisiä olentoja. Mutta koska minä uskon, että olemme (tiedostimme sitä tai emme) Jumalan lapsia, uskon myös, että taiteessa heijastamme suhdettamme Jumalaan, Isään. Björkman puhuu taiteessa ihmisen hengellisestä ulottuvuudesta seuraavalla tavalla:

taide puhuu aina hengen kautta vaikka se taiteilija kieltäisi sen. Et mun on vaikea nähdä taiteilijaa irti siitä hengen maailmasta. Pikemminkin se taiteilijan rujous ihmisenä, tiedätkö vaikka se että viallisuus ja niin sanottu syntisyys on nimenomaan se piste joka saa tekemään ja ylittämään itsensä joka kerta. Et siellä on se, siitä huolimatta. Että se voi olla ihmisenä tavallaan hirviö näyttäytyä se ponnistaa ja tekee taidetta. Et täähän on tavallaan se, siinä on se valtava paradoksi ja synteisi mistä Kirkegaard kirjoittaa. Ihminen on vastakkaisten ulottuvuuksien synteisi. Ja ihmisen tehtävä on sen jännitteen sietäminen. Elää siinä jännitteessä. Se on niin ku taiteilijallakin. (Björkman, 2010)

Koska ihminen on aina suhteessa hengelliseen maailmaan, silloin heijastamme taiteessa myös Jumalan suunnitelmaa ihmiskunnan pelastumisesta. Björkman sanoo, että jos taiteen tehtävä on Tartovskin ajatuksien mukaan kuohkeuttaa ihmisen sielua kuolemaan, jos taiteen tehtävä on etsiä Jumalaa ihmisessä, niin me edistetään Jumalan suunnitelmaa.

Väitän löytäväni jokaisesta näytelmästä, jokaisesta elokuvasta, jokaisesta sadusta Raamatun punaisen langan. Tämän punaisen langan voi löytää kaikilta osa-alueilta, mutta nyt haluan kohdistaa sen nimenomaan siihen näkökulmaan, missä ihminen luo jotain. Nimittäin ihminen on pyrkinyt koko kansakunnan historian ajan yhteen elämän perusasiaan, luomisen jäljittelemiseen. Olemme luoneet mm. hienoja rakennuksia, kaupunkeja, tiedettä sekä taidetta. Eikä luomisen tarvitse aina olla niin suurta, sama tapahtuu myös pienemmässä mittakaavassa. Ihmiskunta on päässyt upeuden äärelle tuhansia kertoja ja myös me itse saamme olla sitä usein todistamassa aika ajoin omien ja toisten tekojen kautta. Mutta. Emme koskaan pääse lähellekään sitä, miten Jumala sen tekee. Jumala luo sanallaan. Tyhjästä. Tomusta. Eikä Jumala jättänyt sitä luomiskertomukseen, Jumala luo koko ajan. Se mikä meille on ihme, on Jumalalle yksi sana. Se, että joku paranee tai välttyy kuolemasta, inhimillisesti katsottuna mahdottomasta tilanteesta, on Jumalalle vain yksi sana, vain yksi kosketus. Jumalan sana elää. Kun me toteutamme jotain meidän sanallamme, meidän mielikuvituksella, joudumme tekemään

Jumalaan verrattuna paljon enemmän töitä. Kuitenkin me haluamme tehdä eläväksi sen kosketuksen, mitä emme näe. Sen kosketuksen, mikä näkyy ympärillämme kaikkialla; luonnossa, toisissa ihmisissä, menneessä, tulevassa, minussa jne.

Siltikin taiteella ajamme usein yli sen, mitä havittelemme. Ajattelen sen näin: se on sama asia, kun maalauksella yritetään taltioida liike tai valokuvalla elämä - aina jotain jää ulkopuolelle. Emme koskaan onnistu saamaan teorioilla tai taiteella taltioituksi sitä kokonaisuutta, mikä ihminen on ja kenen taiteellinen työ minä olen. "Sinä olet luonut minut sisintäni myöten, äitini kohdussa olet minut punonut. Minä olen ihme, suuri ihme, ja kiitän sinua siitä. Ihmeellisiä ovat sinun tekosi, minä tiedän sen. Minä olen saanut hahmoni näkymättömissä, muotoni kuin syvällä maan alla, mutta sinulta ei pieninkään luuni ole salassa. Sinun silmäsi näkivät minut jo idullani, sinun kirjaasi on kaikki kirjoitettu. Ennen kuin olin elänyt päivääkään, olivat kaikki päiväni jo luodut." (Ps. 139: 13-16) Meidän etsiminen ja tekeminen on aina vähän vajavaista. Ihmisestä tulee sairas kokonaisuus, kun se palastellaan teorioihin ja unohdetaan olennainen; ihminen on luojan luoma, Hänen tekemä taideteos.

5 HYVÄ - PAHA TAIDE

Mustaa ei ole ilman valkoista. Valolla on varjonsa. Niin myös taiteella on pahat puolensa. Taiteen pahat puolet tuntuu näin ammattiin valmistumisen kynnyksellä osittain tabulta. Taiteilijan on oltava valmis tekemään lähes mitä vain. Tutkimuspolkuni (teatteri-ilmaisun ohjaajan opinnot suuntautuvat kahtena viimeisenä vuonna kolmeen erilaiseen suuntautumispolkuun, joista minä valitsin tutkimuksellisen polun. Suuntautumispolussa jokaisella oppilaalla on oma vastuuopettaja, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa suuntautuvissa opinnoissa.) vastuu opettajani Petri Pullinen kysyi minulta kerran tapaamisessamme, että voisinko harkita tekeväni esityksen sadomasokismista niin, että vakuuttaisin ihmisille olevani sadomasokismin puolestapuhuja. Kysymyksessä oli absurdi heitto Pullisen puolesta. Tällä hän tavoitteli ymmärtääkseni ajatusta siitä, että onnistuisin tutkimaan jotain aihetta ilman omaa vakaamustani ja lisäksi opettelisin olemaan uskottava silloinkin, kun käsittelen itseni vastaista aihetta. Koen, että nykyään on juuri hienoa tehdä shokeeraavia esityksiä ja taiteilija joutuu usein tallomaan syvällä olevien vaakaamusten päälle, joita ei edes pitäisi olla.

Vastasin kysymykseen hetken mietittyäni sitä. Vapaan tahdon omaavana ihmisenä voisin toki tehdä mitä vain, mutta miksi tekisin jotain, joka on vastoin vakaamustani? Miksi haluaisin tehdä produktion, jossa olisin sadomasokismin puolestapuhuja. Sanalla on valta. Sana puhuu totuuksia näkymättömään maailmaan luoden sitä todeksi. Leikisti luomista ei mielestäni oikeasti ole olemassakaan, jokainen sana elää.

Taidetta tehdessä on mielestäni tärkeää miettiä omaa kantaansa esitykseen. Kiellettyjä aiheita ei ole, joten sitäkin tärkeämmäksi nousee eettiset, moraaliset ja hengelliset näkökulmat. Mitä esitykseni palvelee, mitä haluan viestiä sillä? Björkman kertoo, että Mental Finlandin harjoituksista oli moraalisesti sellainen kohta, jota joutui miettimään harjoituksissa.

Oli semmonen hetki, et mitä tää on. Ja sitte ku Kalle oli siinä lopuksi ristillä ja siellä soi Bahhin oratorio. Tai oikeesti me soitettiin siinä metallia ja sitä heitettiin kaljatölkeillä. Ja mitä sen päälle lensi, ketsuppia, nuudelia.. Tavallaan niin ku ristiinnaulittiin. Sillon ku se synty se kohtaus tuolla Vallilassa, se improvisoitiin, niin yht äkkiä sitten se kohatus vie johonkin. Ja se syntyy. Ja mulla ei ole pitkään aikaan ole ollut niin demonista kokemusta. Mä tunsin olevani tekemisissä pitkästä aikaa jonkun semmosen kanssa, joka on helvetillisen pelottava. Se on niin pelottava, et siin on joku tämmönen rituaalin omainen vaikka tää on teatteriharjotus. Ja sit sen asian joutu käsittelemään, sen joutu puhumaan. Mä kävin sen niin ku Kallen kanssa läpi. koska tultiin jotenkin sille alueelle, että onko tää ristiriidassa mun uskoni kanssa. Ja semmosia on todella harvoin. Meistä ei oikeastaan niin pahaa ihmistä tule, etteikö sitä voisi esittää. Tiedätkö, ei tule semmosta asiaa, et voisinko esittää Hitleriä tai Auschwitzin komentaja Ruudolf Hössiä. Voisin. Koska se oli ihminen. Ja sillä oli vapaa tahto, jos siihen uskoo. Ja se teki näin ja näin. Sen tekis ikään kuin opetustarkoituksessa. (Björkman, 2010)

5.1 Luojan eheyttävä voima taiteessa

Haluan uskoa, että ihmisen ei tarvitse olla sairas luodakseen. "Kärsivän taiteilijan myytti on niin laajalle levinnyt, että siitä on tullut tavanomainen taiteilijan julkisivu ja kunniamerkki, jolla todistetaan luovan ilmaisun vakavuutta. Tämän kaiken keskellä kukaan ei myönnä, että asioiden tekeminen on hauskaa. Taiteilija leikkii tehdessään työtä. Kuten Carl Jung sanoo: "Luova mieli leikkii rakastamiensa esineiden kanssa". (Cameron 1999, 162.)

Silti jotain todellisuudessa kätkeytyy sairauden ja luovuuden symbioosissa. Karttunen, Niemi ja Pasternack tuovat kirjassaan esille Lönnqvistin luovuuden antologiassa, että "kirjailijoiden ja kuvataiteilijoiden keskellä on todettu yllättävän paljon mielen sairauksia masennuksesta aina kaksisuuntaiseen mieliala häiriöön asti, unohtamatta alkoholismia ja itsetuhoisuutta. Ei voi tieteellisesti todistaa, että luovalle alalle hakeutuisi mieleltään häiriintyneitä ihmisiä, mutta kuitenkin mytologian mukaan taiteilijan on elettävä elämää, johon sisältyy traumoja, konflikteja ja syrjäytymistä." (Karttunen, Niemi ja Pasternack 2007, 85-86.) "Meidän on kärsittävä taiteemme takia, vai mitä?" kysyi kirjailija ystäväni minulta. Luulen, että jos uskomme näin, niin silloin meidän onkin kärsittävä. Emme ehkä edes huomaa, milloin emme kärsi. Kokemukseni mukaan itse taiteenteko ei ole tuskallista, vaan toteuttamaton halu tehdä jotakin. Olemme kihloissa oman luovuutemme kanssa ja rakastamme omaa tekemistämme. Välillä taival voi muuttua kivikkoiseksi, mutta niin voi tapahtua jokaiselle rakkaussuhteessa. Omasta mielestäni tuskallisinta on se, että ei harjoita omaa luovuuttaan. Minusta juuri se haiskahtaa onnettomalta rakkaudelta: toivomiselta, kaipaukselta ja kyvyttömyydeltä yhdistyä toiseen." (Cameron 1999, 162-163.) Luulen, että Cameronin kokemus on totta, mutta jotain salaperäistä on juuri siinä, miten ihmiset hakeutuvat taide alalle ja missä tilanteissa luovuus kukoistaa. "Psykologi H.J. Eysenck tilastojen mukaan historian merkkihenkilöistä 75% on ollut erinäisistä syistä rikkoutunut lapsuudenkoti ja jopa 85% 1900-luvun kirjailijoista on elänyt poikkeuksellisen vaikeissa oloissa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että taiteella on terapeuttisia vaikutuksia." (Karttunen, Niemi ja Pasternack 2007, 86.) Kukoistaako luovuus muutenkin ihmisillä enemmän aikoina, jolloin kaikki on hyvin vai silloin, kun asiat on huonommin? Niemi sanoo, että

Et ehkä kans yks luovuuden määritelmä mulle on elämänilo. Toisaalta mä luulen et parhaimmat rakkauslaulut varmaan syntyy semmosesta päinvastaisesta lähtö-

kohdasta.. Tai varmaan mollemmista. Elämänilosta ja synkästä paikasta. Mutta se, että elämänilon voi kadottaa ja löytää uudelleen ja sen mä oon kokenu ja se tuntuu kyllä ihan ihmeeltä. Mä luulen että sama juttu luovuudessa. (Niemi, 2010)

Itse olen kokenut luovat hetket hyvin samanlaisina kuin Niemi kertoi. Usein juuri masentuneena, hetkinä, jolloin elämäilo on kadonnut, kirjoitan normaalia enemmän. Nuorempana ne olivat juuri niitä hetkiä, jolloin istuin pianon ääreen ja soitin tuntikausia "läpi kaikki tunteeni". Masentuneena janoaa lohdutusta ja vaikeista kokemuksista ihmisen on siis ominaista selvittää taiteen avulla. Kenties tämä on syy siihen, miksi on kasvanut myytti kärsivästä taiteilijasta, joka ei selvästi ole pelkästään myytti. Tästä on kasvanut taiteelle leima, joka värittää taiteen tekoa väärällä tavalla. Kärsimys ei ole taiteilijalle välttämättömyys, vaikka monelle kärsivälle taide on välttämättömyys selvittää henkisesti.

Tässä ilmiössä on jotain samaa kuin siinä, että hyvinvoiva sekä onnellinen ihminen haakeutuu Jumalan läsnäoloon yleensä vasta kun ihminen kohtaa onnettomuutta. Luulen, että nämä kaksi asiaa eivät ole niin kaukana toisistaan, koska Jumala on luovuuden lähde ja näin ollen taiteilija automaattisesti ammentaa Jumalan läsnäoloa luodessaan. Silloin olemme kosketuksessa luovuuden parantavan voiman kanssa. Ymmärtäessämme tämän, meidän ei siis tarvitse kärsiä päästäksemme lähemmäs Jumalaa ja luovuutta, vaan voimme ammentaa hyvästä olostamme käsin. "Koska taiteen teko perustuu uskalle, monien ihmisten tuntema uusi itsenäisyys on alkanut näkyä uudenaikaisena taiteena: kevyempänä ja vähemmän depressiivisenä, toisin sanoen vähemmän alkoholistisena." (Cameron 1999, 161) Sairaus voi olla portti taiteen maailmaan, jossa Jumala kutsuu meitä yhteyteensä.

Taiteella ja luovuudella on siis hyvä, parantava voima. Niiden avulla voi löytyä sairauden keskellä helmen toivosta. Kaikilla asioilla on kuitenkin toinenkin puoli. Lönnqvist sanoo, että "tuskin on olemassa niin "hullua" teosta (tässä hän viittaa kaikkiin ihmisen tuottamiin taide teoksiin), etteikö sillä olisi olemassaolon oikeutusta" (Karttunen, Niemi ja Pasternack 2007, 106). Onko todella näin? Onko meillä todella oikeus tuottaa mitä vain ja onko kaikki tuottamamme hyväksi? Ja onko kaikki luovuus ja taide yksiselitteisesti hyvää ja parantavaa?

5.2 Taide syntiinlankeemuksen jälkeen

Syntiinlankeemuksen jälkeisessä maailmassa meille jäi mahdollisuus palvella joko hyvää tai pahaa, Jumalaa tai Saatanaa. "Taivas ja maa ovat todistajinani, kun nyt sanon: Minä olen pannut teidän valittavaksenne elämän ja kuoleman, siunauksen ja kirouksen. Valitkaa siis elämä, että te ja teidän jälkeläisenne saisitte elää." (5. Moos. 30:19) "Kukaan ei voi palvella kahta herraa. Jos hän toista rakastaa, hän vihaa toista; jos hän toista pitää arvossa, hän halveksii toista. Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa. Sen tähden minä sanon teille: älkää huolehtiko hengestänne, siitä mitä söisitte tai joisitte, älkää ruumiistanne, siitä millä sen vaatettaisitte. Eikö henki ole enemmän kuin ruoka ja ruumis enemmän kuin vaatteet?" (Matt. 6: 24-25)

Syntiinlankeemuksessa kaikki hyvä, Jumalan luoma tuhoutui. Saatana ei säästännyt mitään, vaan käänsi kaiken omien tarkoitusperiensä käyttöön. Mooseksen kirjaa lukiessa huomaamme Saatanan kyseenalaistavan kaiken. Kun Saatana puhui Eevalle, hän sanoo "Onko Jumala todella sanonut". Ja kun Eeva kertoo, mitä Jumala sanoi, Saatana jatkaa: "Ei, ette te kuole. Mutta Jumala tietää, että niin pian kuin te syötte siitä (puusta), teidän silmänne avautuvat ja teistä tulee Jumalan kaltaisia, niin että tiedätte kaiken, sekä hyvän että pahan." Kun ihminen lopulta teki vastoin Jumalan sanaa, koko luomakunta joutui kirouksen alle. Tilanne ei ole muuttunut sitten tämän taannoisen tapahtuman. Jumala loi hyvää, Hän loi maailman. Saatana tuottaa pahaa, hän vääristää todellisuuden. Jumala on rakkaus. Raamatun pääpaino on Isän rakkaudessa lapsiinsa. Saatana on valehtelija. Hänen päätavoite on tuhoaminen. Kaikki Jumalan luoma on hyvää! Luomiskertomuksessa sanotaan monta kertaa, että kun Jumala loi, Hän näki sen hyväksi. Mutta maailmassa kaikilla asioilla, myös taiteella, on varjopuolensa, emmekä voi välttyä siltä. Björkman sanoo, että

miksei taiteessa voi tehdä pahaa, kun sitä voi tehdä muutenkin? Niin kuin muilla elämän alueilla. Että miksi taide olisi vapaa pahuudesta, miksi luominen olisi vapaa pahuudesta vain sen takia et me kutsutaan sitä luomiseksi Jumalan niin kuin ensimmäiseksi kirjatuksi teoksi. Että totta kai myös pahan luominen on myös mahdollista." ja "taiteeseenkin voi liittyä oman edun tavoittelu, hirvittävä itsekeskeisyys, ihmisten hyväksikäyttö, luonnonvarojen hyväksikäyttö, kaikki se sama synti, joka kietoo koko maailmaa. Ei taide ole siitä vapaa. Ollis kai hyvin itsekeskeistä väittää, että taiteilijana on vapaa siitä. (Björkman, 2010)

Pahuus aiheuttaa ihmiselle mm. masennusta, ahdistusta, toivottomuutta, katkeroitumista, rakkaudettomuutta, syyllistämistä, ylpeyttä, alistumista, itsenä mitätöimistä,

pelkoa, kauhua, yksinäisyyttä, henkistä kylmyyttä, häpeää jne. Kun kyseessä on taide, joka ilmenee vääristyneenä taiteena, se aiheuttaa katsojalle sekä tekijälle yllämainittuja oireita. Vääristynyt taide vie ihmisen syvemmälle epätoivoon, vääristynyt taide ei anna katsojalle puhdistavaa katharsista, vaan jättää taiteen äärellä olleen ihmisen ahdistukseen/yksinäisyyteen/masentuneisuuteen jne. Helsingin sanomien toimittaja Johanna Korhonen oli "syksyllä seminaarissa, jossa professori Tarmo Kunnas puhui pyhydestä musiikissa. Oliko natsien Nürnbergin puoluekokous pyhä tilaisuus, jos siellä soitettiin uljasta musiikkia ja osanottajien tunnelma oli äärimilleen kohottunut? Ei. Kyseessä ei ollut pyhä, vaan vaarallinen pseudopyhä, Kunnas vastasi kysymykseensä. Oikea, aito pyhä ei koskaan suuntaudu ketään vastaan, niin kuin ei huikkea taide-elämyskään voi kääntyä kenenkään vahingoksi." (Korhonen 2009.) Paha taide ei ole sama asia kuin onnistunut tai epäonnistunut esitys. Paha taide vie meitä siihen vääristyneeseen maailmaan, joka on elämänilon vastakohtainen tila. Paha taide ei eheyttä. Niemi sanoo, että

Mä oon kohdannu enemmän semmosta eheyttävää taidetta, mutta sehän on kans valinta kysymys, et mitä mä meen kattomaan ja mitä leffoja mä katon. Mä en esimerkiksi kato semmosta minkä mä tiedän turmelevan tai.. Mä en koskaan kato mitään semmosta niin ku missä on jotain yliluonnolista pahaa tai tämmöstä koska mä tiedän et se vaan pelottaa mua ja ja.. No se ei tee mulle hyvää. (Niemi, 2010)

Taiteenlajeista esim. pornografia ja kauhu/kidutus elokuvat ovat erittäin kyseenalaisia taidelajeja. Pornografialla ei ole mitään kosketusta rakkauteen, kauhulla elämään. Mihin ihmiset todella tarvitsevat niitä? Mitähän mahtaa tapahtua ihmiskunnalle, jos näemme maailman myllerryksen keskellä vielä jatkuvasti pahaa taidetta ja annamme taiteen pahan palvelukseen? "Ihmisyhteisö, joka ei pysty jakamaan pyhän kokemusta, on rampa – ja vaarassa rampautua vielä lisää. Kun yhteisöstä puuttuu kohottava voima, siinä syntyy tilaa laskeville kierteille: sulkeutumiselle, merkityksettömyydelle, vihalle. Pyhän taiteen vastakohta on nöyryytysviihde. Pyhän tilalle tulee paha." (Korhonen 2009.)

5.3 Raamattu näyttämöllä

Hyvä vastaan paha. Paha haastaa hyvän. Millainen esitys olisikaan ilman vastavoimaa? Niemi sanoo, että hänen mielestään taiteessa ja teatterissa pohjimmiltaan on kyse hyvän ja pahan taistelussa ja sen keskeinen osa on konflikti. (Niemi 24.3). Konflikti on myös keskeinen osa Raamattua. Raamatun mukaan luomisen jälkeen alkoi sotatila,

joka päättyy vasta maailman lopussa, kun Jeesus tulee takaisin maanpäälle ja Saatana lopullisesti tuhotaan. Eldredge esittelee asian näin: "Me olemme sodassa. En pidä ajatuksista sen enempää kuin sinäkään, mutta mitä nopeammin hyväksymme sen, sitä suurempi toivo meillä on selviytyä sodan läpi haluamaamme elämään. Tämä ei ole Eedenin puutarha.. (23) ...Maailma jossa elämme on taistelukenttä, ruhtinaskuntien väkivaltainen yhteentörmäys, katkera taistelu hamaan kuolemaan saakka. Olen pahoillani, jos minä joudun ensimmäisenä kertomaan ikävän uutisen: sinä synnyit sotaa käyvään maailmaan, ja tulet elämään kaikki päiväsi keskellä suurta taistelua, johon osallistuvat kaikki taivaan ja helvetin voimat ja jota käydään täällä maan päällä." (Eldredge 2005, 23-24.) Raamatun ilmenemistä taiteessa voi tutkia vain, kun ymmärtää sodankäynnin tilan eikä katso kristinuskkoa liberaalina, ympäröivänä pullamössönä, niin kuin Miettinen sanoo kristinuskkoa uhkaavana ääriviivattomuutena. (Miettinen 2008, 11).

Raamatun maailma saa minut sykkimään. Harmaina syyspäivinä, päivinä, kun elämä vaan toistaa itseään eikä mikään tunnu miltään, lipuu ymmärrys Raamatun hurjasta sodasta ajatuksen "tuolle puolen". Mutta katsoessani elokuvan, lukiessani kirjan, käydessäni teatterissa tai tutkaillessani maalausta alan taas sykkimään. "Pyhä on universaali kokemus, uskontoja laajempi ilmiökenttä. Joku kokee pyhän syvässä hengityksessä, toinen kävelyretken hiljaisuudessa, kolmas näkee sen lapsen silmissä. Tavallisin – uskaltaisinko sanoa jopa arkisin – tapa pyhän kohtaamiseen on monelle taide: pyhyys koskettaa musiikissa, liikahduttaa kuvassa, puhuttelee sanoissa tai pakahduttaa esityksessä. Se on jotain vielä enemmän kuin tavallisen mahtava taide-elämys." (Korhonen, 2009) Sykin löydöksille, jossa saan ohittaa nykymaailman tieteellisen, tylsästi selittävän kulttuurin (Nietzschen mielestä jos historiantiedettä sovelletaan uskontoon ilman minikäänlaisia rajoituksia, seurauksena on uskonnon kuolema. Historian tiede takertuu kaikkeen epäoleelliseen ja särkee elämälle välttämättömät illuusiot. Nietzschen mielestä tällainen asenne ei ole vain vahingollinen uskonnolle, se turmelee aidon elämän muutenkin. (Miettinen 2008, 64.)) ja saan palata elämän juurille. Juurille, jossa saan taidetta katsoessani lumoutua ja olla puhuteltu, saan alkaa elämään. "Myytit ovat kertomuksia, jotka muistuttavat meitä tuonpuoleisesta ja iankaikkisuudesta. Mieti vaikka Tähtien sota -elokuvien tai uudemman Sormusten herra -trilogian menestystä. Miljoonat ihmiset ovat nauttineet niiden katsomisesta - ja useammin kuin kerran. Suosio ei johdu siitä, että luulisimme kertomusten olevan totta tosiasiallisessa mielessä. Emme edes pysähdy kyselemään niiden historiallista todenperäisyyttä tai tieteellistä asiallisuutta. Ne kiehtovat meitä syvemmällä tasolla, sydämen maailmassa." (Eldredge 2005, 38.)

Esko Miettinen on omistanut kirjansa *Velhon uskontunnustus* Raamatun ja fantasia kulttuurin kohtaamiselle. Miettinen keskittyy kokonaan tämän asian tutkimiseen siinä missä Eldredge esittelee vain palasia. Yhtä kaikki fantasiamaailma on yksi mahdollisuus nyky maailman ihmiselle saada kosketus Raamattuun, sillä voisi sanoa, että Raamatusta kumpuaa fantasiamaailman tarinat. Miettinen määrittelee fantasian maailmankatso muksen neljällä piirteellä: "kaipuu menneisyyteen, hyvän ja pahan taistelu, eettisten kysymysten pohdinta ja vaihtoehtomaailmat. Nämä fantasian ydinaatteet tuovat mieleen uskonnon. Lisäksi fantasiakulttuurista löytyy paljon Raamatun muita teemoja: enkelit, ennustukset, pelastajat, paholaiset, pyhät kirjat, hyvän puolelle ryhmittyvät liitot, maailmanloput, kuolemanjälkeisyys.." (Miettinen 2008, 10.)

Fantasiamaailmassa Raamatun tematiikka näkyy ilmeisen selvästi. Sen lisäksi Raamatun tematiikka näkyy myös kaikissa muissakin taidelajeissa ja kertomuksissa, vaikka niissä ei tietoisesti olisi haettu yhtäläisyyksiä Raamattuun. Taiteessa ja tarinassa näkyy ihmisen suhde Jumalaan. "Kristittyinä runoilijana Ernesto Cardenal on sitä mieltä, että kaikkea yhdistävä kaipaus on rakkaus Jumalaan. Ihmisen peruskaipaus on taivasikävää. Siitä on Cardenalin mukaan kyse kaikissa rikoksissa ja kaikissa sodissakin. Ne ovat vääristynyttä rakkauden kaipuuta." (Heinimäki 2010, 7.) Ajattelen sen symbolisesti näin, että seisomme aina joko katse aurinkoon tai varjoon päin. Katseen suunta ei muuta sitä, etteikö selkämme takana olisi aina toinen puoli olemassa. Kuitenkin itse valitsemme sen, mihin suuntaan katsomme ja tämä näkyy myös tehdessämme tai katsoessamme taidetta.

Filosofi, käänntäjä ja kirjailija Torsti Lehtinen vastaa valo/varjo ajatukseeni seuraavalla tavalla Wittgensteinin tulkintoja mukaillen kirjassaan *Runoilijan Jumala*: "Jumalan poissa - tai läsnäolo heijastuu kaikkialle kulttuuriin. Uskon ja epäuskon kokemus on ilmaista alituisesti uusin sanoin. Ainoa mahdollinen kieli, jolla se voidaan ilmaista, on runous." (Lehtinen 2003, 19.) Erona minun ja Lehtisen kuvaukselle on se, että korvaisin viimeisen sanan "runous" sanalla "taide". Heinimäki kuvaa artikkelissaan taideteoksien yhteneväisyyttä seuraavalla tavalla: Muuan elokuvaohjaaja sanoi joskus, että luodakseen kiinnostavaa ihmiskuvausta käsikirjoittajan tulisi pitää mielessään seuraava perussääntö: "Jokainen ihminen etsii jokaisella teollaan rakkautta. Rakkaus selittää kaiken. Kaikkia ihmisiä ajaa rakkauden tavoittelu... ..Jokainen ihminen. Jokaisella teollaan. Tällaisen käsityksen mukaan kaikki inhimillinen toiminta voidaan palauttaa rakkauteen."

(Heinimäki 2010, 7.) (Tässä Heinimäki viittasi nimenomaan rakkauteen, jonka Jumala on asettanut meihin.)

Raamatun näkymistä taiteessa on tutkinut myös Tarmo Kunnas. Hänen painopisteensä on pahuudessa. Vuonna 2008 ilmestyneessä kirjassaan hän tutkii kirjan nimen mukaisesti: *Paha mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta*. Kirjassaan hän tutkii pahuuden eri näkymismuotoja laajojen taide esimerkkien myötä. Kunnaksen koko teos on hyvä esimerkki siitä, kuinka jokainen teos paljastaa suhteemme Jumalaan, vaikka tässä tapauksessa Kunnas itse keskittyy nimenomaan pahaan. (Kunnas 2008) Kunnaksen kirja avartaa näkökulmaa siihen, että Jumala on läsnä silloinkin, vaikka näennäisesti taide olisi kaukana Jumalasta.

Torsti Lehtinen kuvaa hyvin piilossa olevaa Jumalaa runoudessa, mutta jälleen kerran itse voisin laittaa sanan "runous" tilalle "taide". "Jumala ja Jeesus esiintyvät runoissa sekä avoimesti että valepukuisina. Jumalasta puhutaan usein myös nimiä mainitsematta tai eufemistisin ilmaisin: taivas tietää, enkelit nauravat, tuolla jossakin on maa. Jeesus milloin ilmaantuu markkinahumun keskelle ja kaataa kauppiaiden pöydät, milloin laahustaa kärsivän ihmisen hahmossa kadulla vastaan. Kuva ristiään kantavasta ihmisen pojasta ja tyttärestä kuuluu suomalaisen kulttuurin keskeisiin arkkityyppeihin." (Lehtinen 2003, 11.) En malta olla ottamatta Lehtisen kevyempää kuvausta Kristuksesta eräästä lasten sadusta: "Jos kirjallisuutta lukee sillä silmällä, Kristus-hahmoja voi nähdä vaikka missä, esimerkiksi Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossussa, jota on verrattu myös Sokrateeseen. Peppi tekee Jeesuksen tavoin voimallisia tekoja, eivätkä yhdenkaltaisuudet pääty siihen. Eräässä kirjassa Peppi lähtee laivan mukana ja jättää hätääntyneet opetuslapsensa Tommin ja Annikan rannalle. Näiden huomaamatta hän hyppää laivasta ja sukeltaa takaisin rantaan ja pulpahtaa pinnalle. Pulp, siinä hän taas on, vaikka opetuslapset luulivat menettäneensä hänet iäksi, heikkouskoiset. Selvää ylösnousemissymboliikkaa." (Lehtinen 2003, 270.)

Miten Jumala ja Raamattu ilmenevät meille taiteessa, on lopulta Isän ja lapsen, Luojan ja katsojan, välinen salaisuus. Voimme nähdä Raamatun asioita taiteessa, voimme löytää Jumalan jokaisesta taideteoksesta, mutta se merkitsee vasta silloin jotain, kun Isä puhuu taiteen kautta meidän sydämelleme. Se merkitsee vasta silloin jotain, kun Isä pääsee taiteen kautta rakastamaan meitä. Me emme voi pakottaa taidetta koskettamaan itseämme, mutta me voimme kokea palan taivasta silloin, kun se tapahtuu. "Tuu-

li puhaltaa missä tahtoo. Sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee. " (Joh. 3:8)

6 JUMALAN JOHDATUS JA LÄSNÄOLO

"Laulunjohtajalle. Daavidin psalmi. Herra, sinä olet minut tutkinut, sinä tunnet minut. Missä olenkin, minne menenkin, sen sinä tiedät, jo kaukaa sinä näet aikeeni. Kuljen tai lepään, kaiken olet mitannut, perin pohjin sinä tunnet minun tekemiseni. Kielelläni ei ole yhtäkään sanaa, jota sinä, Herra, et tuntisi. Sinä suojaat minua edestä ja takaa, sinä lasket kätesi minun päälleni. Sinä tiedät kaiken. Se on ihmeellistä, siihen ei ymmärrykseni yllä. Minne voisin mennä sinun henkesi ulottuvilta, minne voisin paeta sinun edestäsi? Vaikka nousisin taivaaseen, sinä olet siellä, vaikka tekisin vuoteeni tuonelaan, sielläkin sinä olet. Vaikka nousisin lentoon aamuruskon siivin tai muuttaisin merten taa, sielläkin sinä minua ohjaat, talutat väkevällä kädelläsi. Vaikka sanoisin: "Nyt olen pimeyden kätöksissä, yö peittää päivän valon", sinulle ei pimeys ole pimeää, vaan yö on sinulle kuin päivänpaiste, pimeys kuin kirkas valo." (Psalmi 139:1-12)

Jumala on ihmisen kanssa kaikkialla. Myös työelämässä. Olen itse kokenut sen erityisesti sellaisina hetkinä, kun olen pysähtynyt kuuntelemaan Jumalan puhetta sydämesäni. Jokaisen työtilanteen punnitsen rukouksessa. Aina en koe selkeää kehotusta ottaa vastaan joku työ tai olla ottamatta, mutta muutaman kerran olen kokenut äänen selvästi sanovan "kyllä" tai "ei". Konkreettisimmat tilanteeni olen kokenut silloin, kun olen rukoillut Jumalan johdattavan minua jossain erityisessä tilanteessa. Olenkin varma, että Jumala haluaa johtaa ihmisiä, mutta useimmiten ihmiset eivät keskustele Jumalan kanssa, joten Jumala ei pääse vastaamaan. Kerron kaksi työelämään liittyvää rukousvastausta, mitä olen saanut kokea henkilökohtaisessa elämässäni.

Oli kevät 2008. Minulla ei ollut aavistustakaan siitä, mitä seuraavana kesänä tekisin työkseni. Todellisuudessa en jaksanut ajatella, että menisin koko kesäksi päivätöihin, sillä olin väsynyt lukuvuoden opiskelusta. Opiskelujen ohessa tein n. neljä vuoroa viikossa töitä Helsingin kaupunginteatterissa väliaikatarjoilussa ja lisäksi olin samassa teatterissa n. joka toinen lauantai keskuksen puhelinvaihteen hoitajana. Näin ollen opiskelu viikot olivat pitkiä, mutta koska rahaa ei silti ollut tarpeeksi normaali elämistä

ajatellen, tarvitsin kesätöitä. Mielessäni aloin rukoilla, että Jumala antaisi minulle kesälä oman alani töitä, mutta kuitenkin niin, ettei minun tarvitsisi koko kesää olla hommissa. Ajattelin jo mielessäni, voikohan tuollaista työtä edes olla. Ja niin vierivät viikot ja toukokuu alkoi olla lopuillaan. Ei vielä mitään töitä tiedossa. Kunnes puhelimeni soi. Vanha tuttavani Antti Sevanto soitti minulle ja kysyi: "Tiedän, että tämä tulee äkkiä, mutta haluaisitko lähteä viikon kuluttua alkavalle kuulovammaisten kurssille opettamaan ilmaisutaitoa?". Sain päivän aikaa miettiä, otanko työn vastaan. Sevanto oli itse aikaisempina vuosina ollut tuolla kurssilla opettajana, mutta tänä vuonna hänen aikataulunsa ei sopinut yhteen kurssin aikataulujen kanssa. Tiesin heti, että työ oli minulle tarkoitettu, mutta halusin varmistaa vielä silloiselta avopuolisoltani oliko se hänelle ok. Ja kun olin sopinut palkasta kurssin järjestäjien kanssa, oli kaikki selvää. Lähdin kurssille. Rukoukseeni oli vastattu. Sain oman alani töitä, eikä minun tarvinnut olla koko kesää töissä. Ainoastaan viikko. Sain siitä sen verran rahaa, että selviydyin kesän yli.

Samana kesänä aloin rukoilla uuden työtilanteen puolesta. Minua uuvutti ajatus, että joutuisin palaamaan väliaikatarjoiluun ja keskukseen. Vaikka omalla tavallani olin viihtynyt väliaikatarjoilijana, minua vaivasi kaksi asiaa. Ensimmäiseksi se, että (vaikka tämä saattaa kuulostaa kovin typerältä, kerron tämän silti) olin lihonut kahden ensimmäisen opiskeluvuoden aikana 10kg. Syitä tähän oli varmasti useampi, mm. se, etten opiskelujen ja töiden takia enää ennättänyt urheilemaan, mikä taas oli minulle muuten hyvin ominaista. Mutta sitäkin suurempi syy varmasti oli se, kuinka pitkän päivän päätteeksi vatsa kurnivana napsin makeita ja suolaisia leivonnaisia. Niitä leivonnaisia, jotka muuten olisi mennyt roskikseen. Kun tästä oli tullut tapa, siitä oli vaikea irtaantua. Olo- ni oli kamala ja lopulta teinkin itselleni diagnoosin; olin herkkuholisti. Ja eihän alkoholistiakaan voinut laittaa baariin töihin, niin miten minä voisin jatkaa väliaikatarjoilussa?

Toinen syy miksen halunnut palata väliaikatarjoiluun oli se, että halusin jo alkaa tehdä oman alani tehtäviä. Keskukseen en taas halunnut palata siksi, että olin vähintään joka toinen lauantai sidottu työhön. Ja koska meitä ei ollut viikonloppu keskuksessa kuin 3-4 työntekijää, jouduimme toisten sairastapauksissa välillä tekemään huomattavasti enemmän vuoroja. Tuohon aikaan lauantaista oli kuitenkin tullut minulle tärkeä päivä, sillä aloimme silloisen kihlattuni Juhan (nykyisen aviomieheni) kanssa käydä tiiviimmin Lahdessa erään seurakunnan illoissa. Illoista oli tullut minulle hyvin tärkeitä ja minusta tuntui kamalalta, jos joutuisin jättäytymään niistä pois.

Aloin siis rukoilla, että Jumala antaisi minulle oman alani työn, josta ansaitsisin niin hyvin ettei minun tarvitsisi tehdä sitä kuin 2-3kertaa viikossa. Jossain vaiheessa sanoin Juhalle "Syksyllä en palaa enää vanhaan työhöni". "Jaahas, no mitäs ajattelit tehdä?" Juha vastasi epäilevästi takaisin. "En tiedä, mutta Jumalalla on minulle varmasti jotain muuta." Kävimme useaan kertaan Juhan kanssa aiheesta keskusteluja enkä saanut häntä vakuuttuneeksi siitä, että voisin lopettaa työni ennen kuin minulla olisi varmasti jotain muuta tiedossa. Kesä lähestyi loppuaan eikä mistään uusista töistä ollut taaskaan mitään tietoa. En osannut edes etsiä mitään töitä, koska en osannut kuvitella mikä työ täyttäisi kriteerini. Sitten eräänä päivänä menin katsomaan sähköpostejani, joiden joukossa oli Järvenpään teatterin puheenjohtajan lähettämä posti. "Kiinnostaisiko sinua Laura tulla sijaistamaan lasten teatterikerhoja tulevana syksynä?". Riemuni oli rajaton..! Tein kahtena iltana viikossa töitä Järvenpään teatterin lasten teatterikerhoissa ja ansaitsin juuri sen verran, mitä sain ansaita opiskelujeni ohella ilman että menettäisin opintotukeani. Jumala on ihmeellinen ja on oikeasti mukana elämässä. Näiden lisäksi olen saanut kokea monessa muissakin tilanteissa Jumalan läsnäolon ja johdatuksen, mutta nyt haluan siirtyä tarkastelemaan sitä, miten haastateltavani ovat kokeneet työssään Jumalan läsnäolon.

Björkman kertoo, että hän on kokenut muutaman kerran näyttämöllä hetken, jota on vaikea sanoa.

Kaikista tylsin ja typerin sana sille on flou. Mut sitte on semmosia kokemuksia, että sä oot jotenkin sen yleisön kanssa jotenkin yhtä. Ja sit se on sun näpeissä. (Björkman, 2010)

Björkman jatkaa, että siihen samaan liittyy baradoksaalisesti vallan kokemus siitä, että yleisö on vallassa. Mutta sitten, hyvin harvoin, Björkman kokee näyttämöllä jotain hyvin erityistä:

On semmonen olo, että.. Joku on auki. Ja ihmisten välillä virtaa jotakin, näkymätöntä. Tiedätkö, että mitä tahansa sä teet, ni sä näät, että se menee läpi. Wwwum, ja sieltä tulee takas wwwumM! Ja siinä nousee kyllä ihokarvat pystyyn. Vähän sama kun jossain tota meditaatioissa saattoi tapahtua selkäranka saattoi suoristua krrrrrrt - nikamat rutisee. Ja joku semmonen niin ku että tää ei oo enää niin ku.. tässä on nyt jotakin.. selittämätöntä.

Niemi vastaa kysymykseen Oletko huomannut jossain erityisessä työtilanteessa Jumalan läsnäolon seuraavalla tavalla:

Mä en keksi nyt mitään erityistä tilannetta. Mutta tavallaan joka esityksen jäl-

keen. Kun on hyvä fiilis ja työt on tehty. Ni mä yritän muistaa kiittää, koska mä luulen et Jumala on läsnä siinä. Siinä niin ku yleisön ja lavan välillä ja niin ku mukana siinä välittämässä sitä mitä ihmiset tarvii. Ei millään niin ku dramaattisella, niin ku yliluonnollisella tavalla vaan niin ku hyvän läsnäololla. (Niemi, 2010)

7 POHDINTA

Pienistä puroista kasvaa suuret virrat. Aloitin ajattelemalla omaa taidenäkemykseni, niin kuin kerroin johdannossa. Silloin en vielä tiennyt, miten tärkeään aiheeseen olen saanut tutustua. Cameron on mielestäni nimennyt oman kirjansa osuvasti: *Kultasuoni*. Myös minä koen koskettaneeni kultasuonta. Minulla ja Cameronilla on tosin erilaiset kultasuonet. Näennäisesti Cameronin kristillinen ajatusmaailma on lopultakin lähempänä New Age - liikettä kuin Raamatussa kuvattavaa Jeesukseen uskovaa ihmistä. "Jos meillä on esimerkiksi hankaluuksia vaateliaan lapsen kanssa, voimme kutsua avuksi Jeesuksen myötätuntoista sydäntä. Jeesushan sanoi: "Sallikaa pienten lasten tulla tyköni." Jos meillä on ongelmia pianotuntien kanssa, voimme pyytää apuun Sarasvatia, musiikin Jumalatarta. Halutessamme johtaa alaisiamme järkevästi, voimme kutsua esiin jumalatar Athenaa. Voimme kutsua Merkurius-jumalaa, kun haluamme viestintämme olevan nokkelaa ja suoraa." (Cameron 1999, 306.)

Cameron ajattelee monta kertaa niin oivallisesti ja osuvasti, mutta hänen perustansa kaikelle on niin toinen, kuin minkä itse allekirjoitan. "Perustus on jo laskettu, ja se on Jeesus Kristus. Muuta perustusta ei kukaan voi laskea." (2 Kor. 3:11) Minun kultasuoneni on siinä, että saan olla Taivaan Isän tyttö. Minun ei tarvitse miettiä, ketä jumalaa milloinkin kutsun luokseni, sillä minun Isäni on kaiken Luoja. Ei ole asiaa missä Hän ei olisi paras apuni.

Raamattu luo avaran näkymän taiteilijalle, kun ymmärrämme miten ison painoarvon Jumala on laittanut luomiselle. Aina kun Jumala on luonut tai luo, se on ollut ja on hyvää. Luomiseen liittyy jotain pyhää, jotain puhdasta. Mm. näyttelemineen on joka kerta luova toiminta, jonka seurauksena voi parhaimmillaan olla sanomattoman koskettava yhteys näyttelijän ja katsojan välillä. Tästä kokemuksesta puhuivat molemmat haastateltavani.

Lisäksi uskon merkitys työelämässä on jotain hyvin henkilökohtaista. Kun tarkastelen

uskon tuomaa merkitystä teatterialan hektisessä maailmassa, huomaan sen itseni sekä haastateltavien osalta toimivan luottamuksen perustana. Sekä Niemi että Björkman kertovat pelon olevan luovuuden suurin este. Itse olen myös kokenut pelon tuhoavan eniten luovuutta. Kaikille meille yhteistä pelon voittamiseksi (johtui pelko sitten mistä tahansa) oli rukous ja yhteys Jumalan kanssa. Henkilökohtainen suhde Jumalan kanssa auttaa kohtaamaan työelämän haasteet. On helpottavaa tajuta, että itse ei lopulta ole vastuussa kaikesta. Jumala kyllä pitää huolen päivästä ja yökin saapuu ajallaan. "Mutta minä, Herra, sanon näin: Yhtä varmaa kuin on se, että minä olen tehnyt liiton päivän ja yön kanssa, antanut niille säädökseni ja määrännyt lait taivaalle ja maalle, yhtä varmaa on se, että minä en hylkää Jaakobin enkä palvelijani Daavidin jälkeläisiä. Heistä minä valitsen kuninkaita hallitsemaan Abrahamin, Iisakin ja Jaakobin jälkeläisiä. Minä armahdan kansaani ja käännän sen kohtalon." (Jer. 33:25-26.)

Tiedostaessani oman hengellisen asemani Isän tyttärenä tai poikana helpottaa siihen, että minun ei tarvitse pelätä. Koska teatterimaailma on suppea ja joudumme väkisin elämään kilpailuhenkisessä maailmassa, on tämän asian tiedostaminen elintärkeää. Minun ei tarvitse pelätä epäonnistumista, minun ei tarvitse pelätä työttömyyttä, minun ei tarvitse pelätä kasvojen menetystä. Minun ei tarvitse pelätä mitään, koska minun asemani Isän (joka nyt sattuu olemaan kaikkivaltias Jumala) lapsena ei muutu. Ihmisi-
nä olemme tottuneet kaikenlaisiin arvosteluasteikkoihin. Tutustumme paremmin uusiin ihmisiin, kun tiedämme heidän ammattinsa, joiden avulla voimme osoittaa eri ihmisiä kohtaan erilaista kunnioitusta. Itseämme kohtaan voimme osoittaa myös rajua arvostelua ulkonäkömme perusteella. Myös media aiheuttaa meille erilaisia paineita. Pitää olla laihempi. Pitää olla terveempi. Pitää jaksaa enemmän. Pitää olla rikkaampi. Pitää saada parempi työ. Kaikessa, missä laitamme sanan "pitää" etu liitteeksi, asetamme sen johonkin arvostelu asteikkoon.

Kuinka paljon arvostelu asteikkoa meillä löytyykään teatterista! Edellä mainittujen "pitää" lauseiden lisäksi meillä on myös tuhansia muita: "pitää olla koskettavampi, pitää olla myyvämpi, pitää olla karismaattisempi, pitää olla halutumpi, pitää olla suosittu, pitää, pitää, pitää..." Taivaan Isän lapsina meidän ei pidä tekemän mitään, sillä meidän arvomme ei muutu. Mikä huojennus! Minä saan olla minä, minun sieluni, minun sisimpäni. Minun arvoni ei olekaan kiinni siinä, missä ammatissa olen. Jumala ei aseta meitä eri jalustoille. "Sillä Jumala ei tee eroa ihmisten välillä". (Room. 2: 11). Minä saankin luoda ja tehdä teatteria, koska nautin siitä. Minun ei tarvitse yrittää rakentaa sillä itseni

identiteettiä. Saan luoda, koska se on minulle annettu lahja! Taiteilijana tämä asia on elintärkeää, koska persoonana olemme koko ajan arvostelun kohteina, niin kuin Niemi-kin totesi haastattelussa. On työstä erottaa minuus ammatti-identiteetistä. Katseeni suunta taiteilijana on pidettävä kiinni rakastavassa Isässä. Jos alan suuntaamaan sen siihen, mitä osaan tai en osaa, olen tipahtanut jo takaisin arvosteluasteikon pariin.

Miten paljon maailma kaipaakaan kaikkien näiden vaikeiden aikojen keskelle taidetta, jossa on toivon kipinä. Elokuvia, jotka kertovat meille taivaasta. Tauluja, jotka tempaavat meidät Isän syliin. Näytelmiä, jotka johdattelevat meidät armahtavan ja ehdoitta rakastavan Luojan luokse. Mistä päättelen näin? Koska suurimman suosion on osakseen saaneet ne tarinat, joissa on ollut suuntana juuri se pilkahdus taivaasta. Suurimman suosion historian merkkihenkilönä on saanut Jeesus, joka puhui ihmisten sydämiin. Henri J.M. Nouwen on omistanut kokonaisen kirjan "Kotiinpaluu" yhden taulun herättämille ajatuksille. Eikä tämä taulu ole mikä tahansa maalaus, vaan Rembrandtin Tuhlaajapojan paluu. Kuva, johon on maalattu Jeesuksen esittämän raamatunkertomuksen tuhlaajapoika isänsä sylissä. (Nouwen 2007).

Kuten olen jo aiemmin todennut, uskoimme tai emme, olemme kaikki Jumalan lapsia. Siksi en ajattele niin, että vain sellainen henkilö joka tiedostaa olevansa Jumalan lapsi voisi tehdä enemmän koskettavaa taidetta. Jokainen, joka etsii totuutta, etsii siis Jumalaa, heijastaen katseensa suuntaa taiteessaan. Siksi onkin niin tärkeää tiedostaa se, mihin me katsomme, koska toinen puoli meistä on aina valossa ja toinen varjossa. Hii-puvan auringon valo luo jälkeemme suuren varjon, mutta kun se paistaa ylhäältä suoraan meitä kohti varjo ympärillämme pienenee. Lopulta sitten taivaassa, kun Jumalan kirkkaus meidät ympäröi, ei meillä enää ole varjoa. Silloin "Kaupunki ei myöskään tarvitse valokseen aurinkoa eikä kuuta, sillä Jumalan kirkkaus valaisee sen, ja sen lampuna on Karitsa." (Ilm. 21:23) Minkähänlaista taidetta me sitten mahdamme tehdä?

LÄHTEET

Haastattelut

Björkman, Hannu-Pekka 2010. Näyttelijä. Haastattelu: 13.4.2010. Tekijän hallussa.

Niemi 2010. (Niemi esiintyy peitenimellä). Näyttelijä. Haastattelu: 24.3.2010. Tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Björkman, Hannu-Pekka 2008. Valkoista valoa. Helsinki. Kirjapaja.

Blomster, Salme 2001. Musta, valkoinen häpeä. Helsinki. Karas-Sana.

Cameron, Julia 1999. Kultasuoni. Suom. Pekka Pakkala. Helsinki. Like.

Cameron, Julia 2008. Tie luovuuteen. Suom. Pekka Pakkala. Helsinki. Like.

Eldredge, John 2005. Sydän eläväksi. Jyväskylä. Aikamedia Oy.

Heinimäki, Jaakko 31.3.2010. Kirkko & Kaupunki. Helsingin seurakuntayhtymä. Helsinki.

Hellevi, Pouta 2010. Olen ollut itseni suurin vihollinen. Sana plus. Elokuu nro 34, 4-5.

XPSD. 2010. Omaisten näytös 19.3.2010. Kenneth Walström XPSD. Helsingin kaupunginteatterin tanssiryhmä. Helsingin kaupunginteatteri studio Elsa.

Hellsten, Tommy Huhtikuu 2010. HyväTerveys nro 5. Vantaa. Sanoma Magazines Finland Oy.

- Lipponen, Päivi 2010. Mikael Junger: Tunnistan oman kuolemansyntini. Askel. Huhtikuu nro 4, 24-27.
- Kallinen, Timo 2006. Teatterihistorian luento. Metropolian ammattikorkeakoulu. Esittävä taide. Luentomuistiinpanot.
- Karttunen, Laura & Niemi, Juhani & Psternack, Amos 2007. Taide ja taudit. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Korhonen, Johanna 2009. Pyhän puutteesta tulee paha. Helsingin sanomat. 30.12.2009.
<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Pyh%C3%A4n+puutteesta+tulee+paha/1135251789513> (11.8.2010)
- Koski, Jussi T.& Kärkkäinen, Ilkka. Tuominen, Saku 2004. Kuinka ideat syntyvät luovan ajattelun käsikirja. Porvoo. WSOY.
- Kunnas, Tarmo 2008. Paha Mitä kirjallisuus ja taide paljastavat pahuuden olemuksesta. Jyväskylä. Atena Kustannus Oy. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lehtinen, Torsto 2003. Runoilijan Jumala. Helsinki. Johnny Kniga.
- Leikas, Laura 2007. Päiväkirja.
- Miettinen, Esko 2008. Velhon uskontunnustus raamattu ja fantasiakulttuuri kohtaavat. Helsinki. Kirjapaja.
- Mäntyvaara, Jari 2009. Teatteripolku. Kuopion kulttuuripalvelukeskus.
<http://kulttuurikasvatus.kuopio.fi/oppimateriaaleja/teatteripolku.pdf> (16.8.2010)
- Nouwen, Henri J.M. 2007. Kotiinpaluu. Helsinki. Kirjapaja.
- Pahkinen, Metsälintu 2008. Toinen osa tosikauneuden jäljillä. Opinnäytetyö. Helsinki: Tanssitaiteenlaitos.

Pyhä Raamattu. Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöönottama suomennos. Mikkeli. Suomen piipiaseura.

Routarinne, Simo 2004. Improvisoi. Tampere. Tammi.

Saariluoma, Pertti 1995. Taitavan ajattelun psykologia. Helsinki. Otava

Seppälä, Olli 2009. Kari Hakala Kiihko ja kutsumus. Helsinki. Kirjapaja.

Kutsumus ammatti

- Mihin uskot ja mitä se merkitsee sinulle?
- Mikä on kutsumuksesi näyttelijänä?
- Miten koet Uskosi vaikuttavan sinuun näyttelijänä?
- Kumpaan haluat vastata: Mitä taide merkitsee sinulle?/ Mitä teatteri merkitsee sinulle?
- Onko teatterilla ja raamatulla yhtymäkohtia? (Mitä yhteistä sinun mielestäsi on ammatissasi ja uskossa tai Missä teatteri ja raamattu kohtaavat toisensa?)
- Kohtaatko työssäsi pelkoja?
- Oletko huomannut joissakin erityisissä työtilanteissasi Jumalan läsnäolon?

Luovuuden lähde

- Mitä luovuus on sinulle?
- Mistä ja miten ammennat luovuutesi?
- Mikä mielestäsi on luovuuden este?
- Oletko huomannut, että elämässäsi on aikoja jolloin on vaikea toteuttaa itseään ja pystytkö löytämään syitä sille mistä se voisi johtua?
- Voiko luovuuden mielestäsi kuluttaa loppuun?
(- Voiko luovuuden kadottaa ja löytää jälleen?)
- Jumalan yksi nimistä on Luoja ja me olemme hänen luomuksiaan. Miten tämä vaikuttaa sinuun näyttelijänä?
- Jumala loi maailman sanallaan. "Alussa oli sana. Sana oli Jumalan luona, ja sana oli Jumala. Jo alussa sana oli Jumalan luona. Kaikki syntyi sanan voimalla. Mikään, mikä on syntynyt, ei ole syntynyt ilman häntä." (Joh. 1: 1-3) Myös teatterissa/elokuvissa sana on olennainen. Onko mielestäsi näillä mitään yhdistävää tekijää?

Hyvä - paha taide

- Ihmiselle on annettu vapaus - miten tämä mielestäsi näkyy teatterissa?
- Voiko taide olla ristiriidassa Jumalan kanssa?
- Oletko kohdannut ammatissasi tilanteita, ettet ole voinut ottaa jotain työtä vastaan sen takia, että se on ollut ristiriidassa vakaumuksesi kanssa?
- Voiko taide edistää/vastustaa Jumalan suunnitelmaa? Miten?
- Jeesus ravisteli yhteiskuntaa vahvasti kantaa ottaen, tulisiko teatterin olla mielestäsi

samoilla linjoilla?

Kooste

- Koskettavin hetkesi työssäsi?
- Merkittävin oivalluksesi näyttelijänä?
- Onko haastattelu herättänyt sinussa ajatuksia, jotka haluaisit tuoda tässä esille?